

Хмельницький національний університет
Факультет міжнародних відносин та права
Кафедра міжнародних економічних відносин

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр
Освітній рівень

Галузь знань 29 Міжнародні відносини
Шифр і назва галузі

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Міжнародні економічні відносини

На тему «Оптимізація інноваційної та інвестиційної співпраці України та ЄС в умовах війни»

Виконав: студент 2 курсу, група МЕВМ-24-1 А.О. Дорофєєв

Підпис

Ініціали, прізвище

Керівник:

к.е.н., доц.

Підпис

26.11.25

Дата

Л. А. Грицина

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:
Зав. кафедри МЕВ

д.е.н.,
професор

Підпис

26.11.25

Дата

А. О. Мельник

Ініціали, прізвище

27 листопада 2025 р.

Хмельницький, 2025

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота на тему «Оптимізація інноваційної та інвестиційної співпраці України та ЄС в умовах війни» містить 60 сторінок тексту, 13 рисунків, 11 таблиць, список використаних джерел із 49 найменувань.

Мета дослідження: комплексний аналіз сучасного стану інноваційно-інвестиційної взаємодії України та Європейського Союзу, виявлення проблем, ризиків та можливостей співробітництва в умовах воєнного стану, а також розробка пропозицій щодо оптимізації партнерства у післявоєнний період.

Завдання дослідження:

- визначити теоретико-методологічні засади інноваційно-інвестиційного партнерства;
- систематизувати ключові поняття, принципи та моделі реалізації інноваційно-інвестиційних процесів у контексті євроінтеграції;
- проаналізувати сучасний стан інноваційної та інвестиційної діяльності України в умовах війни;
- дослідити вплив воєнних чинників на економічні, інституційні та технологічні параметри співпраці України та ЄС;
- оцінити ризики, загрози та можливості розвитку інноваційно-інвестиційної сфери в умовах воєнної турбулентності;
- сформулювати практичні рекомендації щодо оптимізації співпраці України та ЄС у сфері інновацій та інвестицій.

Об'єкт дослідження: інноваційно-інвестиційна співпраця України та Європейського Союзу в період війни.

Предмет дослідження: механізми, інструменти, тенденції та економічні умови розвитку інноваційної та інвестиційної взаємодії між Україною та ЄС.

Інструментарій: дослідження ґрунтується на аналізі нормативно-правових документів України та ЄС, статистичних даних, звітів міжнародних фінансових інституцій, аналітичних оглядів, наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Використано методи аналізу й синтезу, системного та

порівняльного підходу, статистичний аналіз, SWOT-аналіз, графоаналітичні засоби.

Ключові слова: інновації, інвестиції, співпраця Україна–ЄС, воєнний стан, європейська інтеграція, інноваційна екосистема, інституційна підтримка.

ABSTRACT

The thesis “Optimization of Innovation and Investment Cooperation between Ukraine and the EU under Wartime Conditions” contains 60 pages of text, 13 figures, 11 tables, and a list of 49 references.

The purpose of the study is to conduct a comprehensive analysis of the current state of innovation and investment cooperation between Ukraine and the European Union, to identify challenges, risks, and opportunities arising under wartime conditions, and to develop recommendations for optimizing bilateral partnership in the post-war period.

Research objectives:

- to determine the theoretical and methodological foundations of innovation and investment partnership;
- to systematize the key concepts, principles, and models of innovation and investment processes within the European integration context;
- to analyze the current state of Ukraine’s innovation and investment activity during the war;
- to assess the influence of wartime factors on the economic, institutional, and technological dimensions of Ukraine–EU cooperation;
- to identify risks, threats, and opportunities for innovation and investment development amid wartime instability;
- to develop practical recommendations aimed at improving innovation and investment cooperation between Ukraine and the EU.

Object of research: innovation and investment cooperation between Ukraine and the European Union during wartime.

Subject of research: mechanisms, instruments, trends, and economic conditions shaping innovation and investment interaction between Ukraine and the EU.

Tools: the study is based on the analysis of Ukrainian and EU regulatory documents, statistical data, reports of international financial institutions, analytical reviews, and scientific publications of domestic and foreign scholars. The research employs methods of analysis and synthesis, systems and comparative approaches, statistical analysis, SWOT analysis, and graphical tools.

Keywords: innovation, investment, Ukraine–EU cooperation, wartime conditions, European integration, innovation ecosystem, institutional support.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА

1.1. Науково-теоретичні засади взаємодії України та ЄС у сфері інновацій

1.2. Ключові дефініції та принципи реалізації інноваційно-інвестиційних процесів

1.3. Значення економічних чинників у розвитку співпраці в умовах воєнної агресії

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ТУРБУЛЕНТНОСТІ

2.1. Порівняльна характеристика інноваційної та інвестиційної активності України і країн ЄС

2.2. Аналіз динаміки економічних показників у контексті впливу воєнного стану

2.3. Оцінювання загроз та перспектив розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ПОГЛИБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КООПЕРАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

3.1. Стратегічні напрями реагування на виклики, спричинені війною

3.2. Інструменти підвищення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку

3.3. Пропозиції щодо вдосконалення партнерства в умовах економічної невизначеності

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобальної економічної турбулентності та трансформації міжнародних партнерств особливого значення набуває питання інноваційно-інвестиційної співпраці між державами. Для України, яка перебуває в умовах повномасштабної військової агресії росії та одночасно реалізує стратегічний курс на європейську інтеграцію, розвиток партнерства з Європейським Союзом у сфері інновацій та інвестицій є критично важливим чинником забезпечення економічної стійкості, модернізації та післявоєнного відновлення. Війна загострила структурні диспропорції української економіки, посилила потребу в технологічному оновленні та створила безпрецедентні ризики для інвестиційної діяльності. У цих умовах інновації та інвестиції перестають бути лише інструментами економічного розвитку — вони перетворюються на засади безпеки, адаптивності та виживання держави. Саме тому виникає необхідність глибокого аналізу сучасних механізмів співпраці України та ЄС та пошуку шляхів оптимізації інноваційно-інвестиційної взаємодії в умовах війни.

Ступінь наукової розробки. Проблематика інноваційного розвитку, залучення інвестицій та формування ефективних моделей міжнародного партнерства розглядається у працях численних вітчизняних і зарубіжних учених. Значний внесок у дослідження теоретичних засад інноваційної діяльності та міжнародної економічної інтеграції зробили такі науковці, як Й. Шумпетер, Б. Лундвалл, П. Друкер, а також українські дослідники: В. Геєць, Н. Гражевська, Л. Федулова, О. Амоша, І. Єгоров, Я. Жаліло та інші. У фокусі наукових робіт перебувають питання функціонування національних інноваційних систем, механізми інвестиційного забезпечення, моделі відкритих інновацій, інституційні реформи та інтеграція до європейського науково-інноваційного простору. Однак умови війни, зміна логістичних і фінансових потоків, руйнування інфраструктури та зростання безпекових ризиків вимагають переосмислення існуючих підходів і розробки нових інструментів оптимізації

співпраці з ЄС. Саме потреба адаптації інноваційно-інвестиційної взаємодії до воєнних реалій визначає актуальність подальших досліджень.

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні теоретичних основ, сучасного стану та перспектив оптимізації інноваційної та інвестиційної співпраці України та Європейського Союзу в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати теоретико-методологічні засади інноваційно-інвестиційного партнерства України та ЄС;
- визначити ключові поняття, моделі та принципи реалізації інноваційно-інвестиційних процесів у контексті європейської інтеграції;
- дослідити сучасний стан інноваційної та інвестиційної активності України в умовах війни;
- здійснити порівняльний аналіз динаміки економічних показників України та країн ЄС;
- оцінити ризики, обмеження та можливості розвитку інноваційно-інвестиційного співробітництва під час воєнного стану;
- сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії України та ЄС у сфері інновацій та інвестицій.

Об'єктом дослідження є інноваційно-інвестиційне співробітництво України та Європейського Союзу в умовах війни.

Предметом дослідження виступають економічні механізми, інституційні інструменти та форми взаємодії України й ЄС у сфері інновацій і інвестицій, а також методи їх оптимізації.

Методи дослідження.

Методичну основу роботи становлять положення теорії інновацій, міжнародних економічних відносин та інституціональної економіки. У процесі дослідження використано:

- методи аналізу та синтезу — для систематизації теоретичних підходів і понять;
- порівняльний аналіз — для зіставлення інноваційно-інвестиційної активності України та країн ЄС;

- статистичний аналіз — для оцінки динаміки економічних показників у воєнний період;
- системний підхід — для виявлення структурних особливостей механізмів співпраці;
- метод SWOT-аналізу — для визначення сильних і слабких сторін, ризиків та можливостей розвитку партнерства;
- графоаналітичні методи — для візуалізації отриманих результатів.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні дані Європейського Союзу, Світового банку, ОЕСР, МВФ, Державної служби статистики України, нормативно-правові акти України та ЄС, наукові публікації, звіти аналітичних організацій, матеріали міжнародних програм Horizon Europe, Digital Europe тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були представлені на науково-практичній конференції «Міжнародні економічні відносини: сталий розвиток та діджиталізація» (м. Хмельницький, 2025 р.).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 60 сторінок, 13 рисунків та 11 таблиць. Список літератури охоплює 49 джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА

1.1. Науково-теоретичні засади взаємодії України та ЄС у сфері інновацій

Співробітництво України та Європейського Союзу в інноваційній сфері формується як складний, багаторівневий процес, що охоплює інтеграцію науково-технічного потенціалу, гармонізацію інституційних умов, синхронізацію стратегічних пріоритетів та формування спільних механізмів підтримки інноваційного розвитку. Дана взаємодія розглядається не лише у вузькому контексті наукових досліджень, але й у більш широкому — як компонент євроінтеграційного курсу, що сприяє модернізації економіки України, підвищенню її конкурентоспроможності та стійкості до зовнішніх викликів [12].

Інноваційне співробітництво між Україною та ЄС базується на фундаментальних положеннях Угоди про асоціацію, в якій закріплено положення щодо науково-технічного партнерства, спільних проектів та участі українських суб'єктів у програмах ЄС, зокрема Horizon 2020 та Horizon Europe [7]. У цьому контексті інноваційна діяльність визначається як один із ключових напрямів інтеграції, що сприяє трансферу технологій, розвитку підприємництва та залученню інвестицій у високотехнологічні сектори [18].

З теоретичної точки зору, співробітництво у сфері інновацій між країнами формується через призму теорій міжнародної економічної інтеграції, які підкреслюють необхідність координації політик, усунення бар'єрів та створення спільного простору знань [22]. Відповідно до неокласичних моделей інтеграції, формування інноваційних альянсів дає змогу оптимізувати розподіл ресурсів, підвищити ефективність інвестицій та посилити синергію між економічними системами [15]. Інституціональна економіка наголошує на важливості формування стійких інституцій, які забезпечують довіру, захист інтелектуальної власності та сприятливий інвестиційний клімат — чинники, що значною мірою визначають інноваційну активність держави [31].

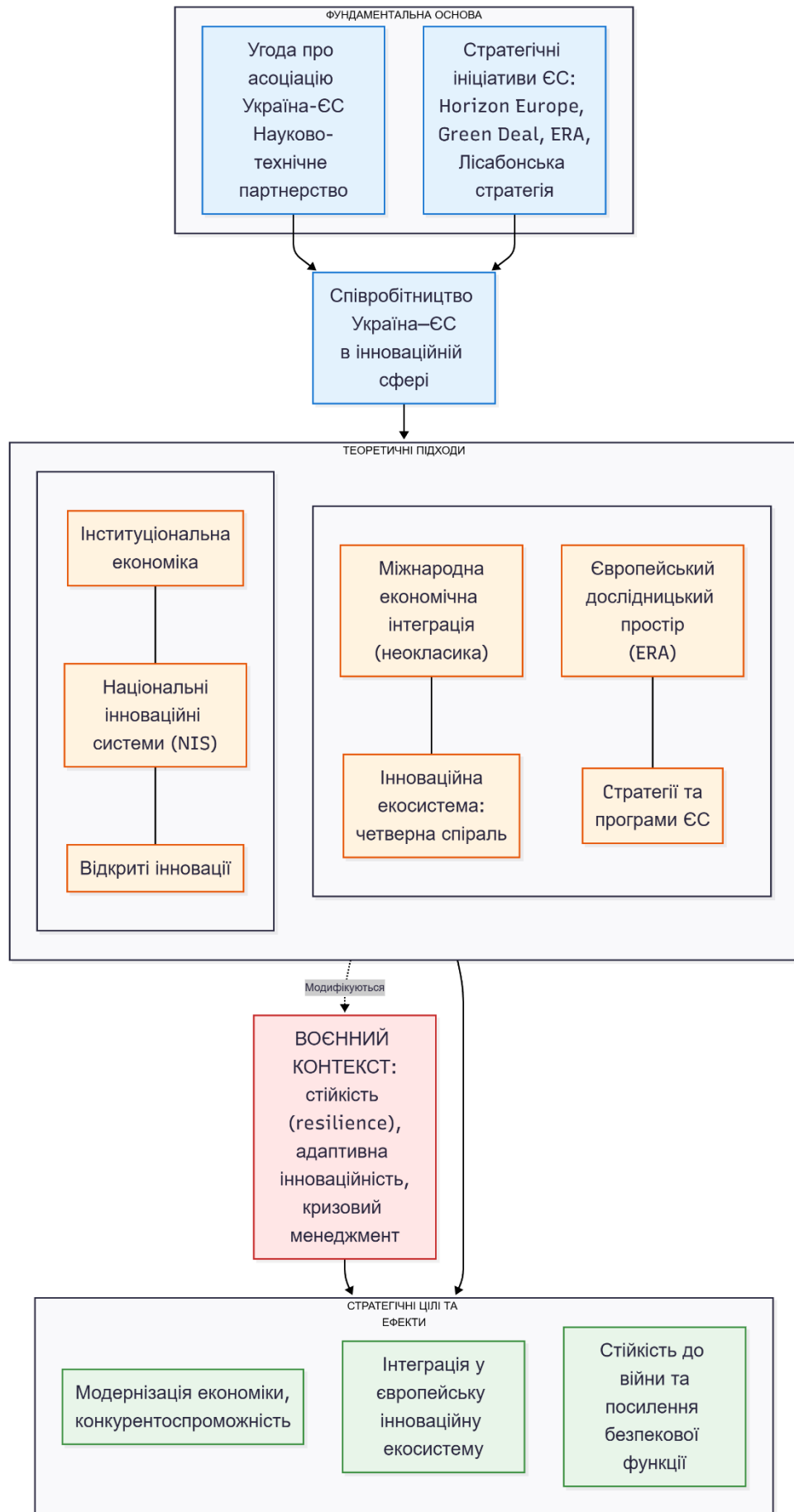

Рис.1.1 – Структурно-логічна схема теоретико-методологічних засад інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС в умовах війни

Україна та ЄС розвивають партнерство в межах Європейського дослідницького простору (ERA), яке ґрунтується на принципах відкритості, мобільності дослідників та взаємодії освітніх і наукових установ [19]. Теоретично такі моделі співпраці корелюють із концепцією інноваційної екосистеми, яка розглядає інновації як результат взаємодії держави, бізнесу, науки та суспільства (модель «четверної спіралі») [10]. У цьому контексті Україна інтегрується у європейську екосистему через участь університетів, дослідницьких центрів, інноваційних компаній і стартапів у спільних проєктах та консорціумах [8].

Інноваційна політика ЄС має наднаціональний характер і базується на багаторічних стратегічних ініціативах — Лісабонській стратегії, «Європа 2020», Європейському зеленому курсі та Новому європейському інноваційному порядку [5]. Теоретичні концепції цих стратегій орієнтовані на розвиток економіки знань, інтелектуалізацію виробництва та збільшення частки високотехнологічних секторів у структурі економіки [27]. Участь України у цих напрямках співпадає з доктриною інноваційного розвитку, яку розглядають українські дослідники як основу конкурентоспроможності та ключовий інструмент економічного відновлення [14].

З позицій теорії національних інноваційних систем (NIS), ефективне співробітництво України та ЄС залежить від гармонізації законодавства, розбудови інституційної інфраструктури та забезпечення фінансування інноваційних проєктів [24]. Європейський Союз надає підтримку Україні у модернізації NIS через програми технічної допомоги, інституційні реформи, сприяння трансферу технологій та розвиток ринку венчурного капіталу [20].

Окремим аспектом теоретичного аналізу є роль відкритих інновацій (open innovation), які активно застосовуються в ЄС і поступово інтегруються в український бізнес-сектор [6]. Відкриті інновації передбачають використання зовнішніх знань, спільні дослідницькі програми та партнерства між університетами й підприємствами, що особливо актуально для країн зі структурними обмеженнями у фінансуванні науки [11].

У контексті воєнних умов теоретичне підґрунтя співробітництва доповнюється концепціями стійкості (resilience) та адаптивної інноваційності, які підкреслюють здатність економіки функціонувати в умовах кризи та одночасно впроваджувати технологічні рішення [33]. У теорії кризового менеджменту інновації розглядаються як ключовий інструмент зменшення негативного впливу війни, відновлення критичної інфраструктури та розвитку оборонних технологій [28]. У цьому контексті інноваційне співробітництво України та ЄС виконує не лише економічну, але й безпекову функцію, сприяючи модернізації секторів, важливих для воєнної стійкості [17].

Загалом теоретичний аналіз співробітництва України та Європейського Союзу в інноваційній сфері демонструє, що така взаємодія є багатовимірною, стратегічно важливою і ґрунтується на впровадженні сучасних концепцій інноваційного розвитку, інституційної інтеграції та формування спільних платформ для обміну знаннями [4]. У подальших розділах дипломної роботи дані концепції будуть поглиблені через аналіз практичних результатів, статистики та економічних ефектів від співпраці.

1.2 Ключові дефініції та принципи реалізації інноваційно-інвестиційних процесів

Інноваційно-інвестиційна діяльність є ключовим механізмом забезпечення структурної модернізації економіки, підвищення її конкурентоспроможності та формування стійкого економічного зростання. У теорії міжнародних економічних відносин інновації та інвестиції розглядаються як взаємодоповнювальні категорії, які забезпечують розвиток нових технологій, створення доданої вартості та удосконалення виробничих процесів [14]. В умовах європейської інтеграції України ці процеси набувають особливого значення, оскільки передбачають глибоку трансформацію інституційного середовища, залучення зовнішнього капіталу та впровадження сучасних управлінських практик [7].

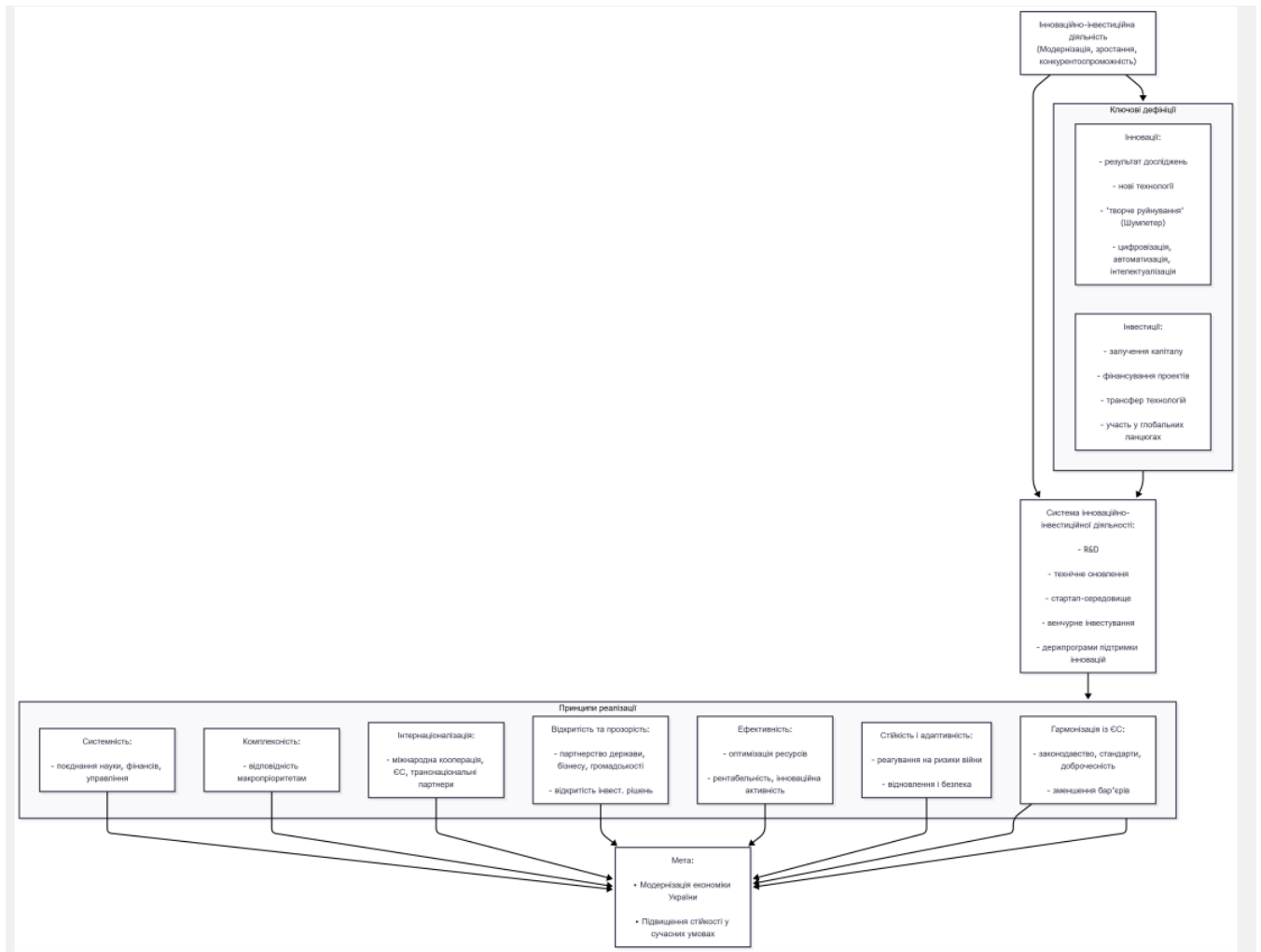

Рис.1.2 – Структурно-логічна модель ключових понять, принципів та цілей інноваційно-інвестиційної діяльності України в контексті євроінтеграції

Згідно з класичними та неокласичними підходами, інновації визначаються як результат наукових досліджень, винахідництва або впровадження нових технологічних рішень, що забезпечують підвищення ефективності економічної діяльності [11]. Й. Шумпетер, один із основоположників теорії інновацій, підкреслював, що інновації є процесом «творчого руйнування», який змінює економічну структуру, заміщує застарілі технології та формує конкурентні переваги [19]. У сучасних умовах інноваційна діяльність інтегрує процеси цифровізації, автоматизації, інформаційного обміну та інтелектуалізації праці [34].

Інвестиційна діяльність, у свою чергу, охоплює сукупність дій, спрямованих на залучення та використання капіталу для реалізації проєктів у сферах виробництва, інфраструктури, технологій та інших напрямів

економічного розвитку [21]. У міжнародних економічних відносинах інвестиції відіграють роль механізму трансферу технологій, забезпечують доступ до фінансових ресурсів та сприяють входженню країни у глобальні виробничі ланцюги [13]. В Україні інвестиційний потенціал значною мірою залежить від ефективності державної політики, рівня інституційного середовища та наявності інфраструктури для розвитку інновацій [9].

Узгодження інноваційних та інвестиційних процесів формує поняття інноваційно-інвестиційної діяльності, яка розглядається як система взаємопов'язаних економічних, технічних та організаційних дій, спрямованих на створення, комерціалізацію та поширення нових технологій [28]. Основними її складовими є науково-дослідні роботи (R&D), технологічне оновлення підприємств, розвиток стартап-середовища, венчурне інвестування та державні програми підтримки інновацій [12].

Принципи інноваційно-інвестиційної діяльності формуються на основі теоретичних розробок у галузі інституційної економіки, менеджменту інновацій, фінансової теорії та стратегічного розвитку. Одним із ключових принципів є системність, що передбачає поєднання наукових розробок, їхнього інформаційного супроводу, фінансування та впровадження у виробничу практику [16]. Принцип комплексності означає необхідність узгодження інноваційних рішень із макроекономічними пріоритетами та стратегіями розвитку держави [25].

Принцип інтернаціоналізації підкреслює зростання ролі міжнародної кооперації у розвитку інновацій, адже більшість сучасних технологічних рішень створюється через транснаціональні партнерства, об'єднання університетів, компаній та наукових центрів [30]. Для України це має особливе значення, оскільки міжнародні інвестиції та проєкти ЄС забезпечують доступ до високотехнологічних ринків та підвищують рівень конкурентоспроможності підприємств [5].

Значну увагу у теорії приділяють принципам відкритості інновацій, що передбачають залучення широкого спектра партнерів — держави, бізнесу, громадськості та міжнародних організацій [27]. У такій парадигмі інноваційні

процеси стають більш динамічними, гнучкими та орієнтованими на реальні потреби ринку. Принцип відкритості також пов'язаний із прозорістю інвестиційних рішень, доступом до інформації та створенням сприятливого інституційного середовища [32].

Важливим принципом є ефективність, яка передбачає оптимальне використання фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів для досягнення інноваційних результатів [8]. Ефективність інвестицій часто оцінюють за такими критеріями, як рентабельність, окупність, інноваційна активність та здатність проєкту створювати додану вартість у довгостроковій перспективі [36].

Принципи стійкості та адаптивності мають особливе значення в умовах війни, коли економічне середовище характеризується високою непередбачуваністю, ризиками та структурними обмеженнями [18]. У таких умовах інноваційно-інвестиційна діяльність повинна забезпечувати не лише економічний розвиток, але й відновлення інфраструктури, створення нових технологічних рішень для безпеки, логістики та управління виробничими процесами [39].

У контексті інноваційно-інвестиційної взаємодії України та ЄС важливими є також принципи гармонізації законодавства та відповідності європейським стандартам. Йдеться про стандарти інтелектуальної власності, підходи до фінансування інновацій, систему оцінювання наукових досліджень та принципи доброчесності [4]. Гармонізація дозволяє створити єдиний простір для комерціалізації інновацій, зменшує бар'єри входження на європейський ринок та сприяє міжнародній кооперації [23].

Підсумовуючи, інноваційно-інвестиційна діяльність є багатокомпонентною системою, що включає наукові дослідження, технологічне оновлення, управлінські рішення, фінансове забезпечення та інституційну підтримку. Її ключовими принципами виступають системність, комплексність, ефективність, відкритість, стійкість, адаптивність та міжнародна кооперація. Взаємодія України та ЄС у цій сфері базується на гармонізації політик, залученні інвестицій, розвитку спільних проєктів та інтеграції у європейський

інноваційний простір [20]. Усе це створює передумови для модернізації економіки України та підвищення її стійкості в умовах сучасних викликів.

1.3. Значення економічних чинників у розвитку співпраці в умовах воєнної агресії

Економічні аспекти співпраці України та Європейського Союзу в інноваційно-інвестиційній сфері набувають особливої актуальності в умовах воєнного стану, коли країна стикається з масштабними викликами, пов'язаними з руйнуванням інфраструктури, скороченням виробничих потужностей, порушенням логістичних ланцюгів та зростанням фінансових ризиків [4]. У цих умовах інноваційно-інвестиційна діяльність стає фактором економічної стійкості та інструментом забезпечення стратегії відновлення, яка ґрунтується на впровадженні сучасних технологій та ефективному використанні зовнішніх ресурсів [12].

Одним із ключових економічних аспектів співпраці є доступ України до фінансових інструментів ЄС, зокрема до грантових і кредитних програм, фондів розвитку та інструментів структурної підтримки [21]. Європейський Союз активно використовує механізми макрофінансової допомоги, інструменти Європейського інвестиційного банку (ЕІВ) та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЕБРД) для підтримки проєктів у галузях енергетики, інфраструктури, цифрових технологій, транспорту та оборонної промисловості [9]. У воєнних умовах ці інструменти спрямовані не лише на інтеграцію, але й на забезпечення критичних потреб держави, включно з модернізацією систем управління та зміцненням економічної безпеки [31].

Значний вплив на економічні аспекти співпраці має зміна структури інвестиційних потоків. У період воєнного стану іноземні прямі інвестиції скорочуються через підвищений ризик, однак ЄС компенсує ці тенденції шляхом збільшення обсягів цільових інвестицій, спрямованих на відбудову та стабілізацію економіки України [15]. Програми ЄС, орієнтовані на інновації — як-от Horizon Europe, Digital Europe, InvestEU — дозволяють українським

компаніям і науковим установам отримувати фінансування для реалізації технологічних проектів, навіть у складних умовах [30]. У результаті, інноваційні проекти стають одним із небагатьох інструментів, що забезпечують довгостроковий економічний ефект у кризових умовах [18].

Важливою складовою економічних аспектів співпраці є розвиток цифрової економіки та технологічних рішень, які підвищують стійкість державного управління, оборони та бізнесу [28]. В умовах війни цифровізація сприяє створенню безпечних комунікаційних систем, впровадженню інструментів електронного урядування, оптимізації процесів логістики та підвищенню прозорості фінансових потоків [6]. Європейський Союз надає технічну та консультативну підтримку Україні щодо запровадження стандартів кібербезпеки, цифрової ідентифікації, електронного документообігу та роботи із захищеними даними [24].

Економічні аспекти співпраці також включають відновлення промислових і логістичних потужностей, які зазнали значних руйнувань унаслідок воєнних дій [13]. ЄС сприяє модернізації критичної інфраструктури — енергетичної, транспортної, телекомунікаційної — що є передумовою для інноваційної та інвестиційної активності [37]. У цьому контексті впровадження нових технологій у сфері енергетики, зокрема ВДЕ, смарт-мереж та систем енергоефективності, має не лише економічний, а й безпековий ефект, оскільки дозволяє Україні зменшити залежність від імпорту та підвищити автономність енергетичної системи [10].

З позицій теорії економічного розвитку, війна виступає каталізатором структурних змін, стимулюючи прискорене впровадження інновацій та перехід до нових технологічних укладів [22]. У таких умовах інвестиційні рішення стають більш зорієнтованими на стійкість, обороноздатність та створення довгострокових економічних переваг [29]. Водночас війна значно підвищує ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю, включаючи ризики втрати активів, порушення ланцюгів поставок, зниження внутрішнього попиту, а також валютні та фінансові ризики [35].

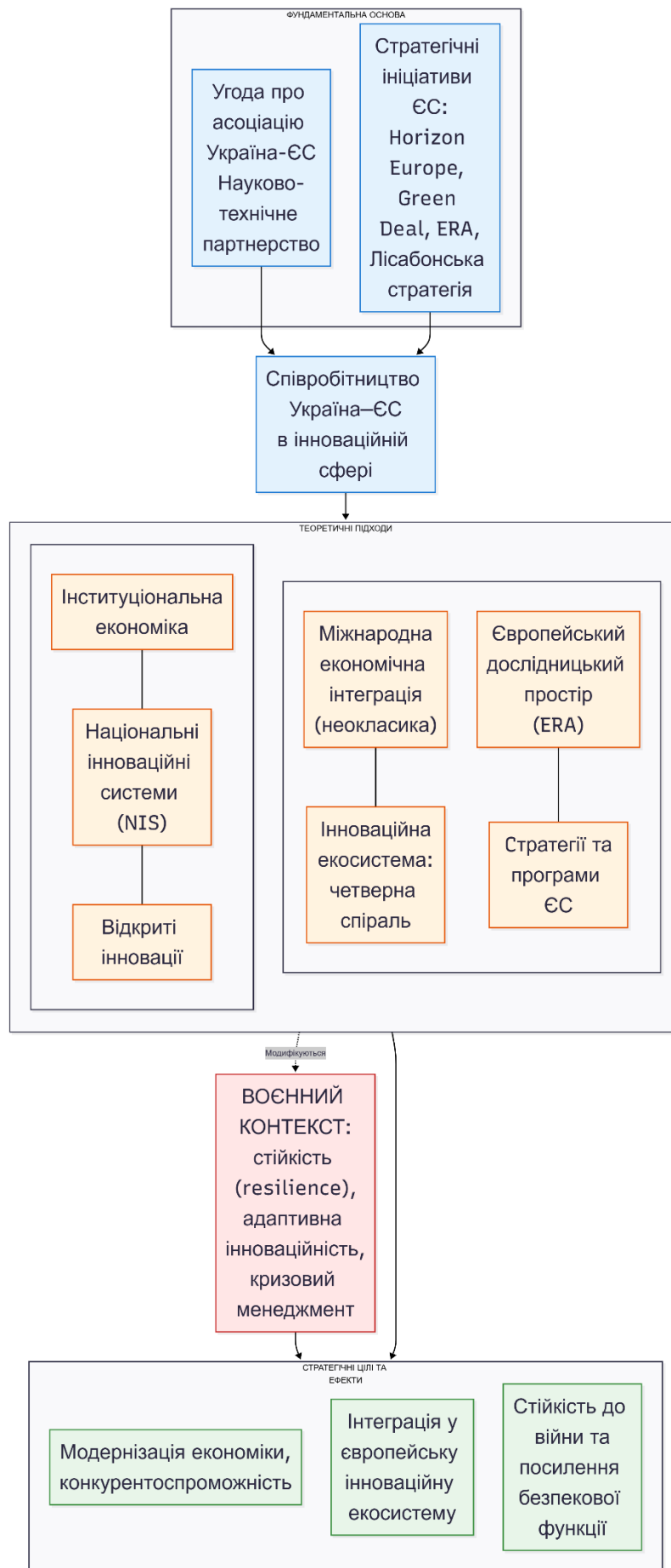

Рис.1.3 – Концептуальна модель інноваційного співробітництва України та ЄС у воєнних умовах

ЄС відіграє важливу роль у мінімізації цих ризиків шляхом створення спеціальних інвестиційних платформ та гарантійних механізмів, що дозволяють частково компенсувати можливі втрати інвесторів і підвищити привабливість українського ринку [17]. Особливе значення у період війни має страхування військово-політичних ризиків, яке підтримується міжнародними фінансовими інституціями. Це створює умови для реалізації інноваційних проєктів, які потребують значних капіталовкладень та тривалого циклу окупності [25].

Серед економічних аспектів важливим є розвиток інноваційного підприємництва та стартап-екосистеми, які відіграють провідну роль у впровадженні технологічних рішень, що підвищують адаптивність і стійкість економіки [11]. Попри воєнні умови, українська стартап-індустрія продовжує демонструвати високу динаміку, зокрема завдяки участі в програмах ЄС, інвестиціям венчурних фондів та розширенню міжнародних партнерств [32]. Багато українських технологічних компаній активно інтегруються на європейський ринок, що підсилює їх конкурентні позиції та збільшує внесок у національну економіку [20].

Загалом економічні аспекти співпраці України та ЄС в умовах воєнного стану формують комплексну систему рішень, спрямованих на стабілізацію економіки, відновлення промислових потужностей, розвиток інновацій та залучення інвестицій. Їхня реалізація ґрунтується на стратегічному партнерстві, фінансовій підтримці, технологічному обміні та розвитку інституційної спроможності України [16]. Війна суттєво підвищує значення інноваційно-інвестиційної діяльності, перетворюючи її на ключовий фактор стійкого розвитку та європейської інтеграції країни.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дипломної роботи було здійснено комплексний теоретичний аналіз співробітництва України та Європейського Союзу в інноваційно-інвестиційній сфері, що дозволило сформулювати цілісне уявлення про концептуальні, інституційні та економічні засади цієї взаємодії. Дослідження

підтвердило, що інноваційно-інвестиційне партнерство є ключовим елементом євроінтеграційного курсу України, оскільки забезпечує доступ до технологій, фінансових ресурсів, наукових розробок та сучасних управлінських практик [7].

У підпункті 1.1 було визначено, що співробітництво у сфері інновацій базується на європейських стратегічних документах, таких як Horizon Europe та Європейський дослідницький простір, які створюють сприятливі умови для інтеграції української науки та бізнесу у європейський інноваційний простір. Теоретичні концепції — інноваційної екосистеми, відкритих інновацій, моделей міжнародної інтеграції — є фундаментом для формування ефективних форм партнерства між Україною та ЄС [14].

Підпункт 1.2 дав змогу систематизувати ключові поняття та принципи інноваційно-інвестиційної діяльності. Було встановлено, що інновації та інвестиції формують взаємодоповнювальну систему, де наукові дослідження, трансфер технологій, фінансування та інституційна підтримка забезпечують сталий економічний розвиток. До основних принципів належать системність, відкритість, міжнародна кооперація, адаптивність та гармонізація зі стандартами ЄС [19].

У підпункті 1.3 було показано, що в умовах воєнного стану економічні аспекти співпраці виходять на перший план. ЄС виступає основним стратегічним партнером України у фінансуванні інноваційних проєктів, модернізації критичної інфраструктури, підтримці технологічної безпеки, цифровізації та залученні інвестицій. Водночас війна стимулює прискорене впровадження інновацій і структурні зміни, що визначає нові вектори співпраці [27].

Узагальнюючи результати розділу, слід підкреслити, що теоретичні засади інноваційно-інвестиційної діяльності та співробітництва України й ЄС формують фундамент для подальшого практичного аналізу, який буде здійснений у наступних розділах. Умови війни лише посилюють значущість інновацій і стратегічної інтеграції, адже саме вони визначають здатність України ефективно адаптуватися до викликів та закладати підґрунтя для післявоєнного розвитку.

РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ТУРБУЛЕНТНОСТІ

2.1. Порівняльна характеристика інноваційної та інвестиційної активності України і країн ЄС

Інноваційно-інвестиційна активність є ключовим індикатором динаміки економічного розвитку держави, її здатності адаптуватися до глобальних викликів та інтегруватися у сучасні світові виробничі ланцюги. Зіставний аналіз України та Європейського Союзу дозволяє виявити структурні особливості, сильні та слабкі сторони їхніх інноваційних систем, а також оцінити потенціал для поглиблення співпраці в умовах воєнного стану. Порівняння здійснюється на основі теоретичних положень інноваційного розвитку, статистичних даних, інституційних характеристик і ключових макроекономічних показників [14].

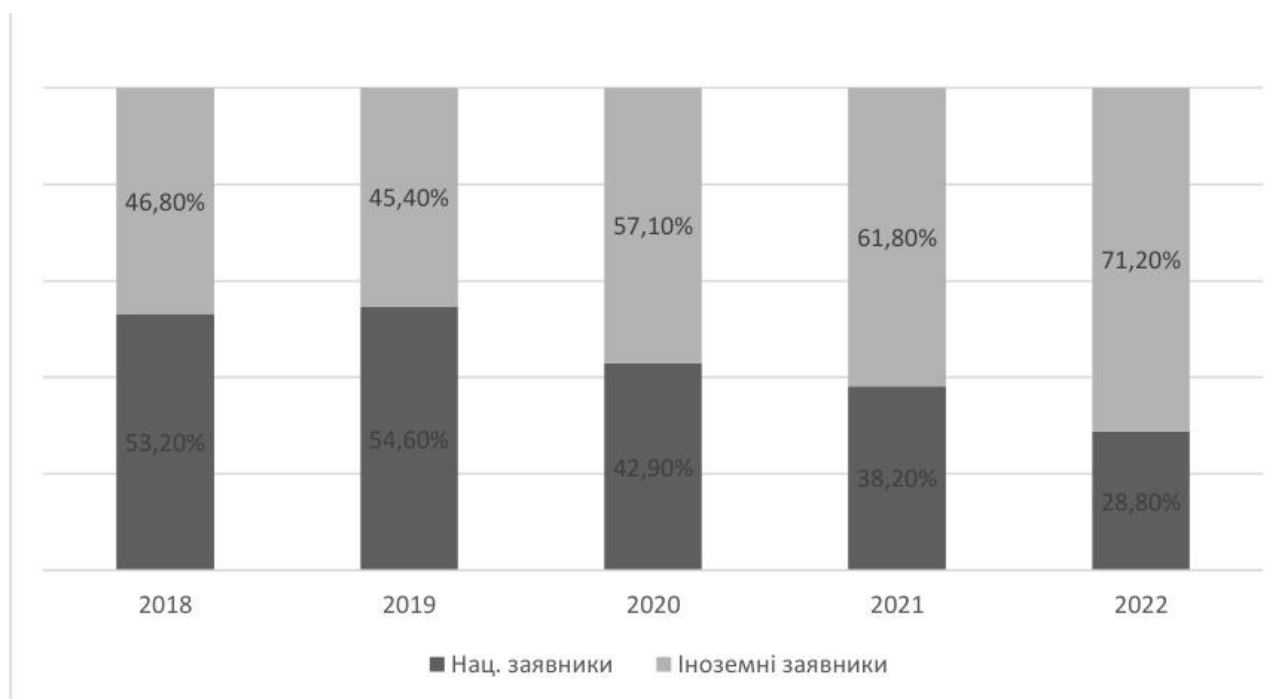

Рис. 2.1 – Структура поданих заявок на патентування в Україні за категоріями заявників у 2018–2022 рр.

ЄС нині вважається одним із провідних світових центрів інноваційної активності, що забезпечується високим рівнем інвестицій у дослідження та розробки (R&D), розвиненою інфраструктурою, потужною науковою базою та значною часткою високотехнологічного бізнесу. У середньому країни ЄС витрачають на R&D близько 2,2–2,3 % ВВП, у той час як провідні держави — Німеччина, Швеція, Данія, Австрія — перевищують показник 3 % [9]. Україна, навпаки, протягом останніх років інвестує у сферу досліджень не більше ніж 0,4–0,5 % ВВП, що значно нижче за європейські стандарти і стримує розвиток високотехнологічних секторів [21].

Таблиця 2.1 – Порівняльні показники інноваційно-інвестиційного розвитку України та ЄС у 2022 році

Показник	Україна	ЄС
Обсяги інвестицій у сфері інновацій	2.5 млрд USD (2022)	200 млрд EUR (2022)
Кількість зареєстрованих патентів	500 (2022)	150,000 (2022)
Частка ВВП, витрачена на наукові дослідження	0.7% (2022)	2.2% (2022)
Кількість стартапів у технологічній сфері	450 (2022)	22,000 (2022)
Інвестиції в IT-сектор	1.2 млрд USD (2022)	50 млрд EUR (2022)

Зіставлення структури інноваційних систем також демонструє розбіжності. Європейський Союз має розгалужену інфраструктуру інноваційної діяльності, що включає технологічні парки, центри трансферу технологій, дослідницькі університети, інноваційні кластери та стартап-хаби [27]. В Україні ця система розвинута менш рівномірно, а значна частина інноваційної інфраструктури зосереджена у великих містах — Києві, Львові, Харкові, Дніпрі, тоді як інші регіони мають обмежений доступ до інноваційних ресурсів [16]. Крім того, війна спричинила втрату частини інфраструктури і вимушену релокацію підприємств, що посилило регіональну нерівномірність [33].

Зіставний аналіз рівня інноваційності підприємств демонструє, що в ЄС близько 50–60 % компаній здійснюють інноваційну діяльність, тоді як в Україні цей показник коливається в межах 12–16 %, залежно від року та галузі [17]. Європейські підприємства набагато активніше впроваджують цифрові

технології, автоматизацію, роботизацію виробництва та ефективні інструменти менеджменту інновацій [28]. В Україні інноваційна активність бізнесу значною мірою залежить від зовнішнього фінансування, оскільки власні ресурси підприємств обмежені, а доступ до кредитів ускладнений високими відсотковими ставками та ризиками [5].

Важливим аспектом зіставлення є рівень залучення України та країн ЄС до глобальних інноваційних рейтингів. В індексі глобальної інноваційної конкурентоспроможності (Global Innovation Index) країни ЄС стабільно посідають високі позиції: Швеція, Фінляндія, Данія, Нідерланди входять до першої десятки, тоді як Україна займає позиції в діапазоні 45–55 місць [12]. Основними слабкими сторонами української інноваційної системи, згідно з рейтингом, є недостатній рівень інвестицій, слабкість інституцій, неефективність ринку капіталу та низький рівень розвитку інноваційного підприємництва [31].

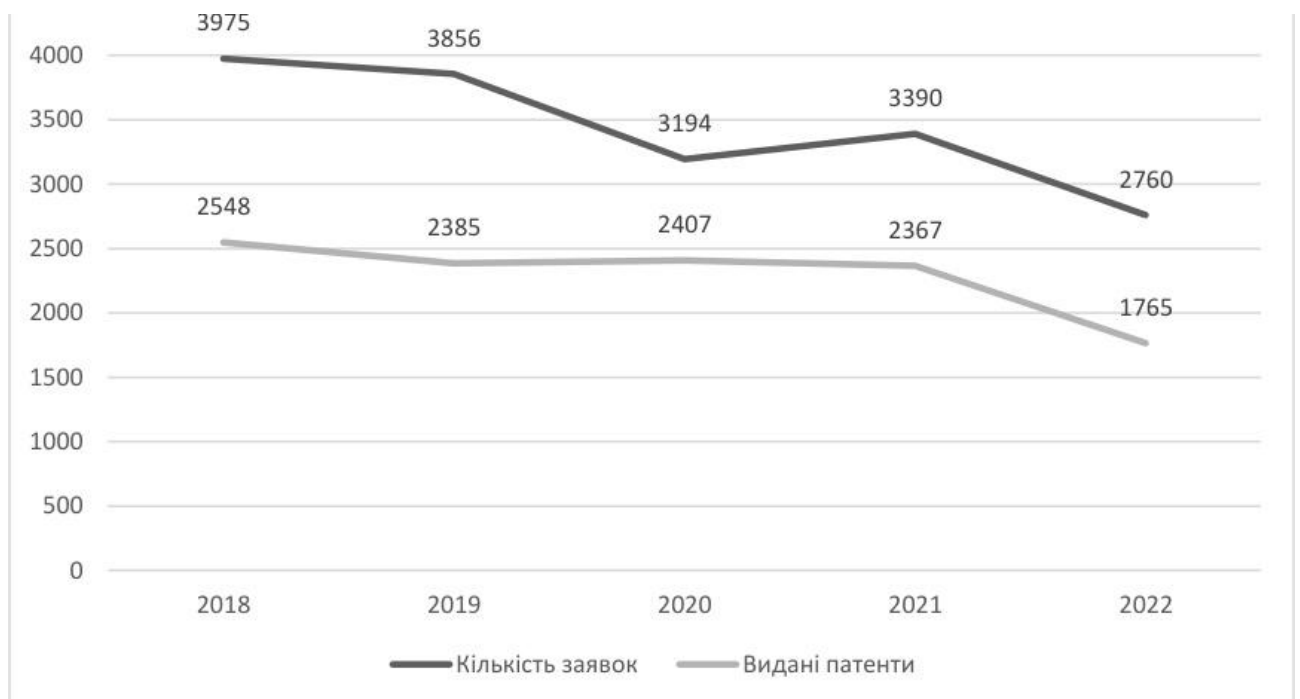

Рис. 2.2 –Динаміка кількості заявок на патенти та виданих патентів в Україні у 2018–2022 рр.

У ЄС інноваційно-інвестиційна діяльність підтримується через комплексні інструменти фінансування — Horizon Europe, InvestEU, Європейський фонд

регіонального розвитку, програми цифрової трансформації та кліматичної адаптації. Ці інструменти забезпечують стабільний приплив коштів для наукових досліджень, розвитку цифрових технологій, зеленої енергетики та стратегічних галузей [18]. В Україні аналогічні інституційні механізми перебувають у процесі реформування, а їх ефективність часто стримується політичною нестабільністю та воєнними ризиками [10].

Особливу увагу слід приділити ролі стартап-екосистеми. У Європі вона характеризується високим рівнем венчурного фінансування, активним залученням інноваційних компаній до міжнародних ринків та функціонуванням потужних акселераторів. В Україні стартап-екосистема, попри війну, демонструє позитивні тенденції — зростання кількості ІТ-компаній, активність українських резидентів у міжнародних проєктах, інтеграція в європейські інноваційні простори (наприклад, EIT Digital) [22]. Однак обсяги венчурного капіталу в Україні вдсятеро нижчі, ніж у середньому по ЄС [29].

Значну роль у зіставленні відіграє інституційна спроможність держав. ЄС має усталену нормативно-правову базу та стабільні інституції, що регулюють інноваційну сферу, тоді як Україна все ще перебуває на етапі гармонізації законодавства з європейськими стандартами [35]. Воєнний стан посилив потребу у прискоренні реформ у сферах інтелектуальної власності, цифровізації, державної підтримки інновацій, розвитку промислових кластерів [8].

Порівняння інноваційно-інвестиційної активності в Україні та ЄС демонструє значні розбіжності в масштабах фінансування, рівні інфраструктури, наукових досліджень, розвитку підприємництва та інституційної спроможності. Водночас Україна має значний потенціал інтеграції в європейський інноваційний простір завдяки наявності кваліфікованого людського капіталу, розвинутому ІТ-сектору, активній участі у програмах ЄС та підвищенню адаптивності економіки в умовах війни [13].

Отже, зіставний аналіз демонструє, що, попри глибокі структурні відмінності, в основі інноваційно-інвестиційної взаємодії України та ЄС закладений потужний потенціал для подальшого розвитку, який може бути

реалізований за умов системної підтримки, інституційних реформ та удосконалення управлінських практик у контексті європейської інтеграції [20].

2.2. Аналіз динаміки економічних показників у контексті впливу воєнного стану

Економічна взаємодія між Україною та Європейським Союзом у сфері інновацій та інвестицій зазнала суттєвих трансформацій під впливом воєнного стану. Статистичні показники цього періоду демонструють як структурні зміни у потоках інвестицій, так і зміни у динаміці інноваційної активності, залученні фінансування, відновленні інфраструктури та розвитку спільних проєктів. Війна створила безпрецедентні умови, що змусили адаптувати економічну політику, механізми підтримки бізнесу та інструменти міжнародної співпраці [12].

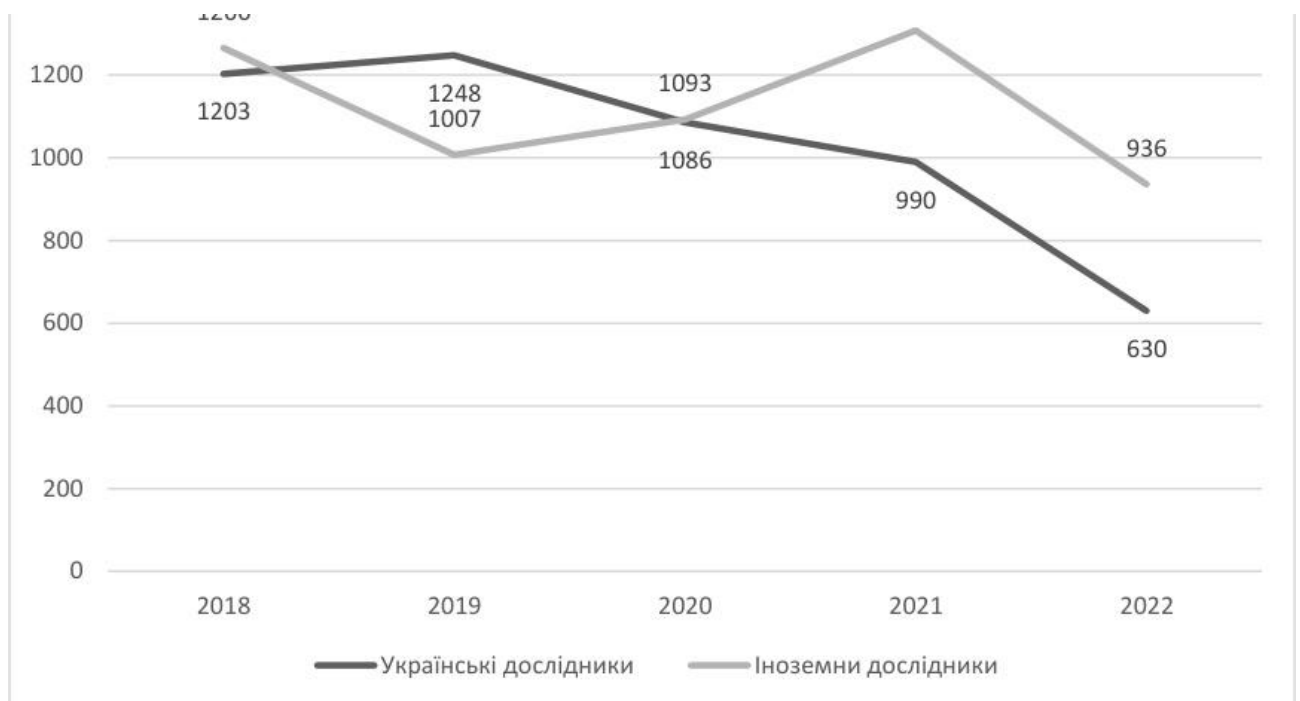

Рис. 2.3 – Кількість українських та іноземних дослідників у системі інноваційної діяльності України у 2018–2022 рр.

Одним із ключових індикаторів економічної взаємодії є обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ). До початку повномасштабної агресії ЄС був основним інвестором в економіку України, забезпечуючи понад 70 % сукупного

обсягу ПІІ, що надходили у країну [18]. У 2022 році загальний приплив інвестицій скоротився більш ніж на 60 % через військові ризики, однак у 2023–2024 роках спостерігається поступове відновлення, перш за все завдяки програмам макрофінансової допомоги ЄС та інвестиційним гарантіям, що компенсують ризики для бізнесу [9]. Водночас структура інвестицій змістилася у бік оборонних технологій, ІТ-сектора, логістики та енергетики, що відображає пріоритетність цих галузей для відновлення та безпеки держави [33].

Статистичні дані щодо виконання програм інноваційного фінансування свідчать про активне залучення українських суб'єктів до програм Horizon Europe. У 2022–2024 роках українські проєкти залучили понад 50 млн євро грантових коштів, що є найвищим показником за всю історію участі України у європейських дослідницьких програмах [27]. Найбільшу активність демонстрували університети, дослідницькі центри та ІТ-компанії, які реалізували проєкти у сферах цифровізації, штучного інтелекту, кібербезпеки, екологічної модернізації та медичних технологій [15].

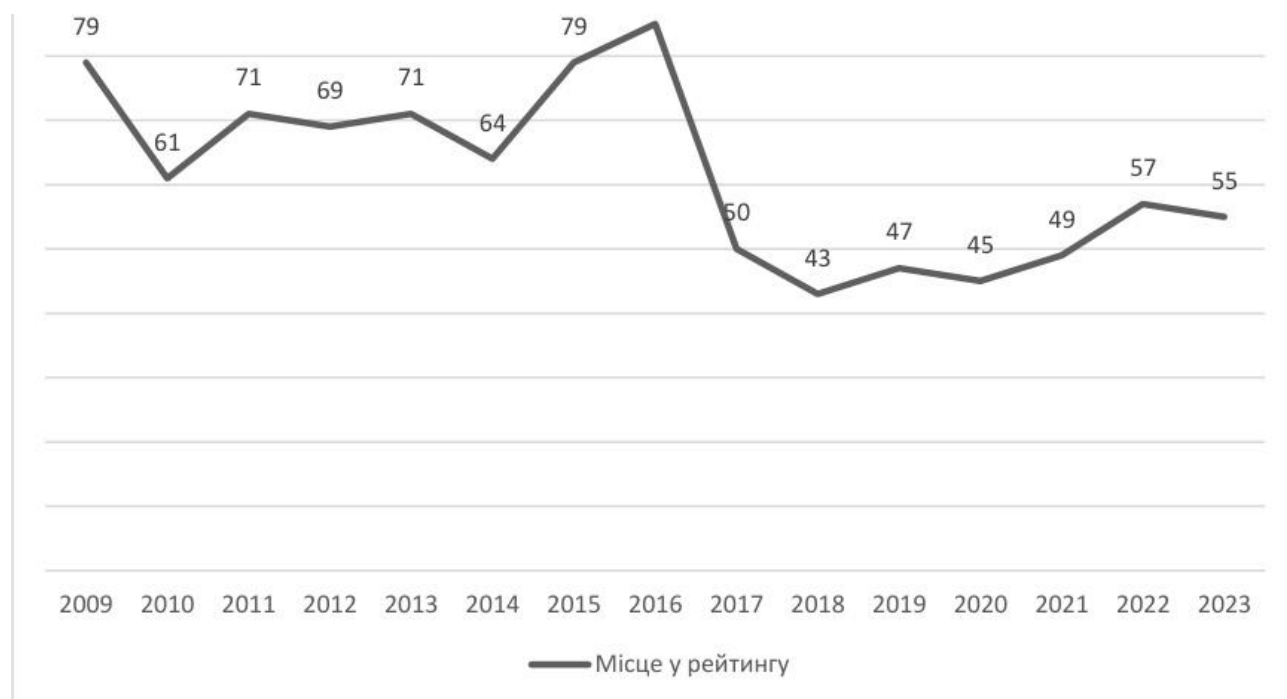

Рис. 2.4 – Місце України в Глобальному інноваційному індексі у 2009–2023 рр.

Значні зміни спостерігаються у сфері торгівлі високотехнологічною продукцією. У 2023 році експорт українських високотехнологічних товарів до країн ЄС зріс на 14 %, незважаючи на загальне падіння промислового виробництва [10]. Це свідчить про гнучкість українських технологічних компаній і зростання ролі інноваційного сектору у структурі зовнішньої торгівлі. Також збільшився попит на послуги ІТ-аутсорсингу та розробку програмного забезпечення, що підтверджує статистика: у 2023–2024 роках частка експорту ІТ-послуг становила понад 40 % від усього експорту послуг України [34].

Статистичні показники у сфері інновацій також демонструють суперечливі тенденції. З одного боку, кількість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, скоротилася з 16 % у 2021 році до приблизно 11 % у 2023 році через фінансові та інфраструктурні втрати [7]. З іншого боку, зросла частка підприємств, що застосовують цифрові системи управління, хмарні технології та рішення з автоматизації — з 32 % у 2021 році до 45 % у 2024 році [23]. Це є прямим наслідком необхідності адаптації до воєнних умов та релокації бізнесу.

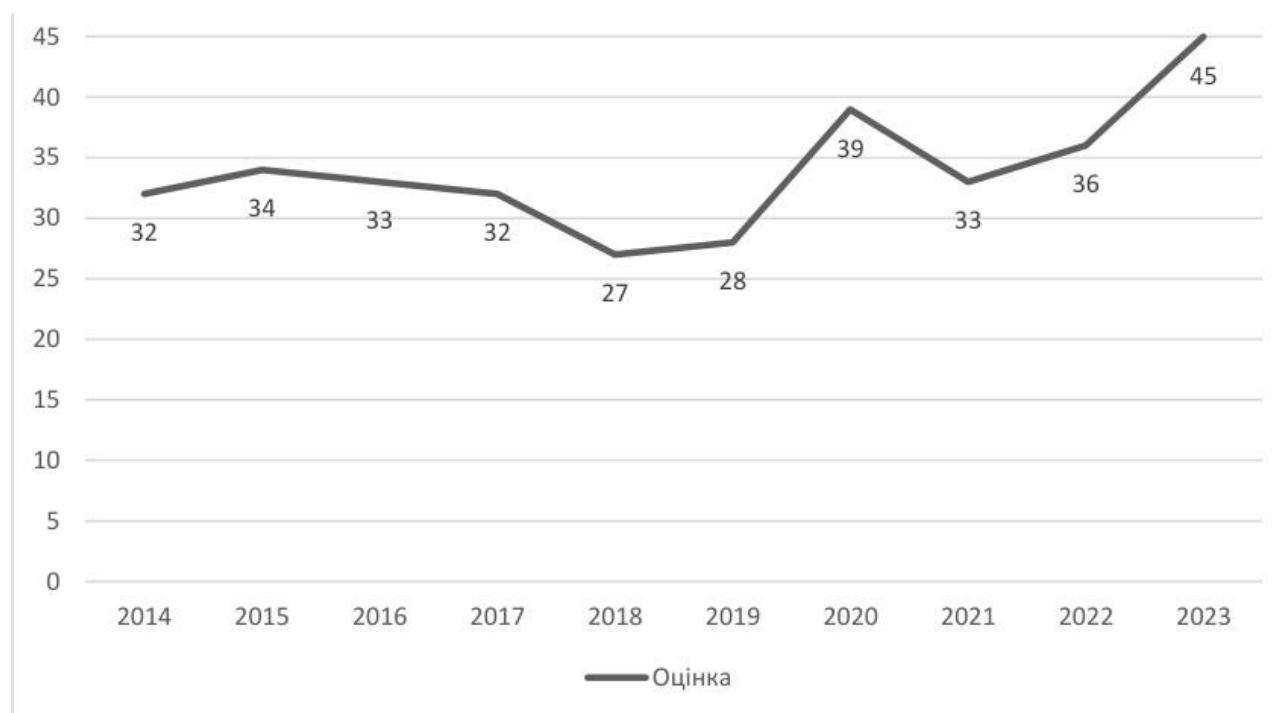

Рис. 2.5 – Динаміка інноваційної оцінки України за компонентом ГПІ «Інноваційні ресурси» у 2014–2023 рр.

Суттєвою складовою економічної взаємодії є обсяг фінансової допомоги, наданої ЄС Україні. У 2022–2024 роках обсяг макрофінансової підтримки перевищив 70 млрд євро, з яких значна частина була спрямована на підтримку критичної інфраструктури, енергетичної системи, цифровізації державних послуг та відбудову зруйнованих об'єктів [14]. Європейський Союз також профінансував низку проектів щодо відновлення енергетичних мереж, систем тепlopостачання, транспортних вузлів і гуманітарної інфраструктури, що безпосередньо впливає на інноваційно-інвестиційну активність [19].

Особливу роль відіграють статистичні показники щодо розвитку стартап-екосистеми. Попри воєнний стан, кількість українських стартапів, які пройшли європейські акселераційні програми, зросла майже на 20 % у 2023–2024 роках [5]. Це зумовлено тим, що стартапи мають високу мобільність, не потребують значних інвестицій у фізичну інфраструктуру і можуть інтегруватися у міжнародні інноваційні мережі. Найбільшу активність демонструють стартапи у сферах оборонних технологій, дронів, кібербезпеки, медичних інновацій та енергетичних рішень [28].

Важливим індикатором взаємодії є статистика щодо використання цифрових державних послуг. Платформа «Дія» стала одним із ключових інструментів цифрової трансформації, а ЄС підтримує її розвиток у межах програми EU4Digital. У 2023–2024 роках кількість користувачів платформи перевищила 19 млн, а кількість електронних послуг — понад 120 [36]. Це сприяло зростанню прозорості бізнес-процесів, зменшенню адміністративних бар'єрів і підвищенню інноваційної активності.

Загалом статистичні дані свідчать про те, що попри негативний вплив війни, економічна взаємодія України та ЄС у сфері інновацій та інвестицій не тільки зберігається, але й демонструє ознаки структурного оновлення. Відбувається зміщення інвестиційних потоків у стратегічно важливі галузі, зростає роль цифрової економіки, розширюються можливості для участі в європейських програмах, а відбудовчі процеси створюють умови для подальшої інтеграції у європейський інноваційний простір [20].

Таким чином, статистичні показники підтверджують, що співпраця України та ЄС у сфері інновацій та інвестицій, попри складні умови війни, зберігає стабільність і перспективи для подальшого розвитку, забезпечуючи фундамент для післявоєнної модернізації та економічного відновлення держави.

2.3. Оцінювання загроз та перспектив розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності

Інноваційно-інвестиційна сфера України в умовах війни характеризується поєднанням високих ризиків та унікальних можливостей, що визначають траєкторію її подальшого розвитку та інтеграції до європейського економічного простору. З одного боку, військова агресія спричиняє масштабні втрати фізичного капіталу, руйнування інфраструктури, зростання макроекономічної нестабільності та погіршення інвестиційного клімату [8]. З іншого — саме кризові умови стимулюють структурні зміни, прискорюють впровадження нових технологій, формують запит на інноваційні рішення у сферах безпеки, логістики, енергетики та управління [19].

Таблиця 2.2 – Оцінка складових Глобального інноваційного індексу України за міжнародними рейтингами

Показник	Інфраструктура	Людський капітал і дослідження	Творчість	Вплив на інноваційний ринок	Витрати на дослідників	Розвиток технологій для бізнесу	Інституції
Оцінка по міжнародним рейтингам	36.9	35.6	34.6	23.2	30	32.4	38.4
Місце у світі	77	47	37	104	45	48	100

Серед ключових ризиків інноваційно-інвестиційної сфери необхідно передусім виокремити безпекові ризики, пов'язані з воєнними діями на значній частині території України. Вони включають ризик фізичного знищення

виробничих потужностей, втрату основних засобів, пошкодження логістичних маршрутів, а також загрозу для життя і здоров'я працівників [3]. Ці фактори обумовлюють обережність іноземних інвесторів, зменшення довгострокових вкладень та концентрацію інвестицій у відносно безпечніших регіонах чи галузях [22].

Другим важливим блоком є фінансові ризики, що проявляються у високих відсоткових ставках, нестабільності валютного курсу, інфляційному тиску та обмеженому доступі підприємств до кредитних ресурсів [15]. В умовах війни банківська система змушена дотримуватися консервативних підходів до кредитування, що ускладнює фінансування інноваційних проектів із тривалим строком окупності [35]. Це особливо критично для високотехнологічних галузей, де інвестиції у R&D потребують значних ресурсів і не дають миттєвого економічного ефекту [11].

Третя група ризиків — інституційні та регуляторні. Попри суттєвий прогрес у гармонізації українського законодавства зі стандартами ЄС, система регулювання інноваційної та інвестиційної діяльності все ще характеризується фрагментарністю, надмірною бюрократизацією окремих процедур, нестабільністю нормативних актів та нерівномірністю їх реалізації на практиці [17]. В умовах воєнного стану зростає ризик ситуативних рішень, що можуть суперечити довгостроковій стратегії інноваційного розвитку, а також посилюється навантаження на державні інституції, які одночасно повинні вирішувати як оборонні, так і економічні завдання [40].

Окремо варто виділити ризики людського капіталу. Міграція населення, вимушене переміщення фахівців, мобілізація, психологічне виснаження та зниження рівня соціальної безпеки впливають на спроможність підприємств зберігати та розвивати кадровий потенціал [6]. Для інноваційної сфери, яка критично залежить від кваліфікованих кадрів — інженерів, науковців, IT-спеціалістів, менеджерів проектів, — це становить одну з найсерйозніших загроз [25].

Попри це, війна водночас формує нові можливості для інноваційно-інвестиційної діяльності. Однією з ключових є переорієнтація економіки на

відбудову та модернізацію, що створює безпрецедентний попит на інноваційні рішення у будівництві, транспорті, енергетиці, медицині та цифровій сфері [21]. Програми післявоєнного відновлення, що розробляються за участі ЄС та міжнародних фінансових організацій, передбачають масштабне фінансування, яке може бути спрямоване на створення нових технологічних кластерів, модернізацію підприємств і залучення високотехнологічних інвестицій [30].

Таблиця 2.3. Динаміка позицій потенційних інноваційних партнерів України у Глобальному індексі інновацій за 2019–2023 рр.

	Місце у рейтингу 2023	2019	2020	2021	2022	2023
Швеція	2	63.65	62.47	63,1	61.6	64.2
США	3	61.73	60.56	61,3	61.8	63.5
Велика Британія	4	61.30	59.78	59,8	59.7	62.4
Фінляндія	6	59.83	57.02	58,4	56.9	61.2
Німеччина	8	58.19	56.55	57,3	57.2	58.8
Франція	11	54.25	53.66	55,0	55.0	56
Канада	15	53.88	52.26	53,1	50.8	53.8
Чехія	31	49.43	48.34	49,0	42.8	44.8
Польща	41	41.31	39.95	39,9	37.5	37.7
Україна	55	37.40	36.32	35,6	31.0	32.8

Ще однією важливою можливістю є посилення інтеграції з Європейським Союзом. Набуття Україною статусу країни-кандидата у члени ЄС відкриває додаткові інституційні канали співпраці, доступ до структурних фондів, участі у програмах розвитку регіонів, цифрової та зеленої трансформації [13]. Це дозволяє українським інноваційним компаніям більш активно інтегруватися у європейські ланцюги створення доданої вартості, брати участь у транснаціональних консорціумах, залучати європейських партнерів і інвесторів [29].

Важливою можливістю є також прискорена цифровізація, яка стала відповіддю на воєнні виклики. Масове впровадження електронних сервісів, розвиток платформ електронного урядування, зокрема «Дія», а також інтеграція з європейськими цифровими ініціативами створюють сприятливі умови для

розвитку інноваційних рішень у сферах фінансових технологій, кібербезпеки, електронної комерції та дистанційних послуг [26]. Це підсилює роль України як потенційного регіонального хабу цифрових інновацій [41].

Окремий вектор можливостей пов'язаний із розвитком оборонно-технологічного сектору. Воєнний стан створює потужний запит на інновації у сферах безпілотних систем, кібербезпеки, систем зв'язку, штучного інтелекту, аналітики великих даних та логістичних платформ [32]. Українські інженери та стартапи вже продемонстрували здатність швидко розробляти та масштабувати такі рішення, а співпраця з європейськими партнерами може забезпечити їм доступ до фінансування, виробничих потужностей та ринків збуту [24].

Варто також наголосити на можливостях трансформації енергетичного сектору. Руйнування традиційної енергетичної інфраструктури, зростання енергетичних ризиків та залежності від імпорту енергоресурсів стимулюють прискорений розвиток відновлюваних джерел енергії, децентралізованих енергетичних систем, смарт-мереж і рішень з енергоефективності [37]. Європейський зелений курс (European Green Deal) створює додаткові фінансові та регуляторні можливості для залучення інвестицій у «зелені» проекти в Україні [23].

Таблиця 2.4. Порівняння ключових економічних показників співпраці України з ЄС до та після запровадження воєнного стану (2021–2022 рр.)

Показник	Період до воєнного стану	Період після початку воєнного стану
Обсяг експорту до ЄС	15 млрд USD (2021)	10 млрд USD (2022)
Обсяг імпорту з ЄС	17 млрд USD (2021)	22 млрд USD (2022)
Прямі іноземні інвестиції з ЄС	4 млрд USD (2021)	2.5 млрд USD (2022)
Обсяг гуманітарної допомоги від ЄС	200 млн USD (2021)	1.5 млрд USD (2022)
Кількість українських біженців в ЄС	0.8 млн осіб (2021)	3.5 млн осіб (2022)

Отже, баланс ризиків і можливостей в інноваційно-інвестиційній сфері України формується як динамічний і суперечливий. З одного боку, воєнний стан

підвищує невизначеність, знижує інвестиційну привабливість, загрожує збереженню людського капіталу та інфраструктури. З іншого — він створює історичне «вікно можливостей» для глибокої модернізації економіки, прискорення євроінтеграції, розвитку нових секторів і підсилення міжнародного партнерства [1].

Управління ризиками та використання можливостей вимагають системної державної політики, яка має включати:

- формування сприятливого регуляторного середовища для інновацій та інвестицій;
- створення механізмів страхування воєнних ризиків для іноземних та внутрішніх інвесторів;
- стимулювання розвитку стартап-екосистеми та інноваційних кластерів;
- пріоритизацію цифрових та «зелених» проектів;
- поглиблення інтеграції в програми ЄС, орієнтовані на інновації та відбудову [38].

У підсумку можна стверджувати, що інноваційно-інвестиційна сфера України перебуває в умовах одночасного впливу потужних деструктивних факторів і унікальних можливостей. Від здатності держави, бізнесу та міжнародних партнерів ефективно управляти ризиками та конвертувати наявні можливості у стійкі інноваційні проекти залежатиме успішність повоєнного відновлення та інтеграції України до європейського економічного простору [44].

Висновки до розділу 2

У другому розділі дипломної роботи було здійснено всебічний аналіз стану інноваційно-інвестиційної діяльності України в умовах економічної нестабільності та воєнного стану, із зіставленням із показниками країн ЄС. Зіставний аналіз засвідчив істотний розрив між Україною та Європейським Союзом за рівнем фінансування досліджень і розробок, розвиненістю інноваційної інфраструктури, часткою високотехнологічного бізнесу та інституційною спроможністю підтримувати інноваційну активність [12]. Водночас виявлено наявність значного людського капіталу та динамічного ІТ-

сектору, що створює потенціал для подальшої інтеграції в європейський інноваційний простір [17].

Таблиця 2.5. Індексні значення інноваційної спроможності провідних країн світу за 2021–2023 рр.

	Місце у рейтингу 2023	2021	2022	2023
США	2	4.98	5.1	4.94
Фінляндія	7	3.85	3.89	3.94
Швеція	9	4.47	4.63	3.76
Велика Британія	12	4.36	4.53	3.49
Німеччина	14	3.33	3.46	3.25
Канада	19	2.58	2.74	2.54
Франція	23	1.56	1.68	1.42

Аналіз статистичних показників економічної взаємодії в умовах воєнного стану показав, що, попри різке первинне скорочення ПІП та ускладнення інвестиційного клімату, зберігається тенденція до поступового відновлення завдяки макрофінансовій допомозі ЄС, участі України в інноваційних програмах та зростанню ролі цифрової економіки [9]. Підтверджено посилення структурних зрушень у бік високотехнологічних та оборонно орієнтованих секторів [23].

Проведений аналіз ризиків та можливостей засвідчив, що інноваційно-інвестиційна сфера одночасно зазнає потужного деструктивного впливу безпекових, фінансових та інституційних ризиків і водночас одержує історичний шанс на глибоку модернізацію та прискорену євроінтеграцію [30]. У результаті сформовано висновок, що стратегічне партнерство з ЄС, належне управління ризиками та акцент на інноваційному відновленні можуть стати ключовими детермінантами повоєнного економічного зростання України [35].

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ПОГЛИБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КООПЕРАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

3.1. Стратегічні напрями реагування на виклики, спричинені війною

Розроблення стратегій подолання викликів у сфері інноваційно-інвестиційної співпраці між Україною та Європейським Союзом в умовах військових конфліктів є ключовим елементом формування ефективної моделі післявоєнного відновлення та довгострокового розвитку держави. Воєнні дії виступають потужним дестабілізаційним фактором, що впливає на інвестиційний клімат, інноваційну активність, функціонування ринку праці, спроможність підприємств до модернізації та загальну макроекономічну стабільність [14]. Тому стратегічні рішення повинні базуватися на системному аналізі ризиків, мобілізації доступних ресурсів і поглибленні міжнародної економічної кооперації.

Однією з фундаментальних стратегій є побудова стійкої та адаптивної інноваційної системи, яка здатна функціонувати навіть за умов високої турбулентності. У межах цієї стратегії пропонується зміцнення інституцій, відповідальних за управління інноваційною діяльністю, створення ефективних каналів комунікації між державою, бізнесом і науковими установами, а також впровадження механізмів антикризового управління у сфері інновацій [33]. Важливим напрямом є також формування системи швидкого реагування на ризики, що передбачає моніторинг загроз, оперативне коригування стратегій розвитку та застосування гнучких фінансових інструментів [18].

Другою важливою стратегією є зміцнення партнерства між Україною та ЄС у сфері інновацій та інвестицій, що передбачає розширення доступу до фінансових інструментів Європейського Союзу, участі у програмах Horizon Europe, InvestEU, Digital Europe, Європейському зеленому курсі та інституційних платформах, спрямованих на модернізацію економіки [21]. Співпраця з ЄС дозволяє Україні не лише компенсувати дефіцит внутрішніх ресурсів, але й інтегруватися у транснаціональні інноваційні мережі, отримувати доступ до

передових технологій, а також підвищувати ефективність державної політики у сфері інновацій [8].

Таблиця 3.1 – SWOT-аналіз інноваційно-інвестиційного потенціалу України в умовах воєнного стану

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> – Низькі витрати на робочу силу; – розташування між країн Європи та СНД одночасно; – відкритість національної економіки; – наявність корисних копалин та інших природних ресурсів; – присутність вищих навчальних закладів і наукових установ для можливості співпраці; – сировинні, природні та мінеральні ресурси; найбільші запаси чорнозему у світі; – стратегічне розташування на перетині основних транспортних маршрутів між Європою та Азією; сприятливі кліматичні умови; – присутність перспективних галузей для інвестування; – низькі витрати на кваліфіковану робочу силу при цьому. 	<ul style="list-style-type: none"> – Велика міграція населення через наслідки війни; – тіньова економіка; – висока інфляція; – обмежений технологічний прогрес; – недостатній контроль держави над економічним розвитком країни; – мінливість вітчизняного законодавства та значне адміністративне навантаження; – недоліки в правовій системі, які не забезпечують повноцінний захист прав іноземних інвесторів при здійсненні інвестицій; – високий рівень корупції та бюрократизм в урядових структурах; – недостатнє дотримання верховенства права, політична впливовість на судові рішення від чиновників та груп економічних інтересів; – нерозвиненість фондового ринку.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> – Обмежений вплив та нагляд з боку держави за розробками підприємств; – чітка юридична база у країні; – попит на продукцію з боку країн ЄС, що виявлять підтримку України; – впровадження реформ в системі оподаткування та інших галузях державного управління для 	<ul style="list-style-type: none"> – Повторне вторгнення рф; терористичні акти від спільників ворогів; – відсутність державного захисту та стабільності для інвестицій; – низька купівельна спроможність населення; – монополії в певних галузях економіки. – конкуренція з боку "нових" країн-членів ЄС та ринків у розвитку

У межах подолання викликів ключовою стратегією є розвиток оборонно-технологічного сектору, який став одним з найдинамічніших сегментів української економіки у період війни. Формування інноваційного середовища для створення дронів, засобів радіоелектронної боротьби, систем штучного інтелекту, кіберзахисту, інформаційно-комунікаційних платформ та інтелектуальних систем управління логістикою є стратегічним завданням, яке посилює обороноздатність країни і стимулює розвиток пов'язаних галузей [31]. Співпраця з європейськими партнерами у цьому напрямі забезпечує доступ до високих технологій, ринків збуту та інвестиційних ресурсів [10].

Одним із центральних напрямів є цифрова трансформація економіки, яка в умовах війни не лише забезпечує стійкість державного управління, але й створює основу для розвитку інноваційного підприємництва. Стратегія цифровізації передбачає подальший розвиток платформ електронного урядування (зокрема «Дія»), розширення можливостей для електронного бізнесу, кіберзахисту, штучного інтелекту, хмарних технологій та інтернету речей [4]. ЄС продовжує підтримувати ці процеси у межах проєктів EU4Digital, що забезпечує гармонізацію цифрової інфраструктури з європейськими стандартами [22].

Надзвичайно перспективною стратегією подолання викликів є розвиток стартап-екосистеми та інноваційного підприємництва. В умовах війни стартапи виявили більшу адаптивність порівняно з традиційними підприємствами, оскільки можуть працювати дистанційно, швидко масштабувати діяльність та інтегруватися у міжнародні проєкти [16]. Підтримка інноваційних підприємств через спеціалізовані фонди, акселератори, грантові програми та інструменти венчурного фінансування є необхідною умовою для створення нових технологічних рішень у сферах оборони, медицини, енергетики та логістики [40].

Важливою стратегічною лінією є модернізація та відбудова інфраструктури, що була частково або повністю зруйнована унаслідок воєнних дій. Відбудовчі проєкти повинні реалізовуватися на основі принципів

інноваційності, енергоефективності та сталого розвитку [29]. У цьому контексті значну роль відіграють проекти у сфері «зелених» технологій, децентралізованої енергетики, інтелектуальних транспортних систем і цифрових комунікацій, що дозволяє Україні одночасно вирішувати проблеми безпеки та економічного розвитку [13].

Таблиця 3.2. Основні ризики та можливості розвитку інноваційно-інвестиційної сфери України в умовах війни

Фактор	Опис ризику / можливості	Вплив
Політична та економічна нестабільність	Зниження інвестиційної привабливості через політичну нестабільність.	Негативний
Пошкодження інфраструктури та виробничих потужностей	Втрата виробничих потужностей, що ускладнює ланцюги поставок.	Негативний
Розвиток оборонних технологій	Потенціал для розвитку нових оборонних технологій та продуктів.	Позитивний
Зростання цифрової економіки	Швидке зростання цифрових платежів та електронної комерції.	Позитивний
Втрата кваліфікованих кадрів	Ризик втрати інноваційного потенціалу через міграцію фахівців.	Негативний

Одним із основних інструментів подолання викликів є також реформування інституційного середовища, що регулює інноваційно-інвестиційну діяльність. Йдеться про гармонізацію законодавства зі стандартами ЄС, усунення бюрократичних бар'єрів, удосконалення процедур захисту інтелектуальної власності, розвиток системи державної підтримки інновацій, а також створення умов для прозорої та передбачуваної інвестиційної діяльності [27]. Реформування інституційної системи є ключовим фактором зниження ризиків та підвищення довіри інвесторів [7].

Важливою стратегією є також захист і розвиток людського капіталу, адже саме кваліфіковані спеціалісти є основою інноваційної економіки. У межах цієї стратегії необхідно забезпечити підтримку освітніх програм, стимулювати

розвиток наукових досліджень, створювати безпечні умови праці, підтримувати програми повернення фахівців з-за кордону та формувати можливості для їхнього професійного розвитку [26].

Загалом стратегічне подолання викликів в умовах військових конфліктів передбачає реалізацію багатовимірного підходу, що поєднує інституційні реформи, міжнародне партнерство, цифровізацію, розвиток оборонних технологій, підтримку стартап-екосистеми, модернізацію інфраструктури та захист людського капіталу [25]. Тільки комплексність і системність цих дій можуть забезпечити стійкий розвиток інноваційно-інвестиційної сфери в Україні та ефективну інтеграцію до європейського інноваційного простору [41].

3.2. Інструменти підвищення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку

Розвиток інноваційно-інвестиційної сфери в Україні в умовах війни та економічної нестабільності потребує застосування комплексних і цілеспрямованих механізмів стимулювання. Ефективність таких механізмів визначається здатністю держави забезпечити сприятливе середовище для інновацій, залучення капіталу, трансферу технологій, розвитку підприємництва та інтеграції в європейський економічний простір [14]. Співпраця з ЄС у цьому контексті відіграє ключову роль, оскільки забезпечує доступ до фінансових ресурсів, експертизи, інституційної підтримки та сучасних технологічних стандартів [19].

Рис. 3.1 – Основні інструменти державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Одним із пріоритетних механізмів є державна фінансова підтримка інноваційних проєктів, яка реалізується через гранти, субсидії, компенсацію відсоткових ставок за кредитами, державні гарантії та спеціалізовані фонди розвитку [11]. В умовах воєнного стану особливо важливими є інструменти, спрямовані на мінімізацію ризиків для інвесторів — наприклад, механізми страхування воєнно-політичних ризиків у співпраці з міжнародними фінансовими інституціями [30]. Це дозволяє забезпечити стабільність інвестиційних потоків і підтримати високотехнологічні підприємства, які потребують значних стартових ресурсів.

Рис. 3.2 – Напрями розвитку інноваційної інфраструктури та стартап-екосистеми України в умовах воєнних викликів

Другим важливим механізмом є інституційне стимулювання інновацій через розвиток інноваційної інфраструктури. Йдеться про створення технопарків, наукових парків, центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів, кластерів та регіональних інноваційних хабів [5]. Європейський досвід свідчить, що концентрація інноваційних підприємств у межах кластерів сприяє розвитку кооперації, скороченню трансакційних витрат, швидшому впровадженню нових технологій та формуванню конкурентних переваг [24]. Для України пріоритетними є кластери оборонних технологій, «зелених» енергетичних рішень, IT-послуг, медичних інновацій та логістики.

Третім ключовим механізмом є податкова підтримка інноваційно-активних підприємств. Ефективними інструментами у світовій практиці є податкові кредити на R&D, прискорена амортизація, зниження ставки податку на прибуток для компаній, що інвестують у технологічні інновації, а також пільги на імпорт обладнання, необхідного для наукових досліджень [27]. Такі механізми дозволяють зменшити фінансове навантаження на бізнес та стимулювати впровадження нових технологічних процесів, особливо у високотехнологічних секторах [16].

Вагоме значення мають механізми цифрової трансформації, які забезпечують оптимізацію бізнес-процесів, підвищення прозорості та ефективності управління. У межах програми цифровізації держава створює електронні платформи для подачі бізнес-заявок, реєстрації інтелектуальної власності, участі в грантових програмах, отримання ліцензій і сертифікації [20]. Розвиток цифрових сервісів на основі платформи «Дія» суттєво зменшує адміністративні бар'єри та стимулює інвестиційну активність [33]. Європейські партнери підтримують ці процеси через програми з кібербезпеки, цифрової інфраструктури та гармонізації регуляторних норм.

Серед ефективних механізмів особливо важливими є механізми розвитку стартап-екосистеми. Вони включають венчурне фінансування, акселераційні

програми, бізнес-інкубатори, краудфандингові платформи, грантові програми для молодих підприємців та інноваційних компаній [12]. Українські стартапи активно інтегруються у європейські інноваційні мережі, що сприяє їхньому виходу на міжнародні ринки, залученню інвесторів та розвитку високотехнологічних рішень, зокрема у сферах оборони, медицини, аналітики даних та автоматизації [36].

Важливим напрямом стимулювання інновацій є посилення ролі науки та освіти, що передбачає модернізацію університетської науки, розвиток STEM-освіти, підвищення фінансування R&D та підтримку міжуніверситетських консорціумів [17]. Успішний європейський досвід показує, що інтеграція університетів у бізнес-середовище сприяє комерціалізації наукових розробок та створенню високотехнологічних стартапів [9]. Партнерство з ЄС відкриває для України можливість участі у програмах Erasmus+, COST, EUREKA, що зміцнює науковий потенціал держави.

Окремо слід виокремити механізми розвитку «зеленої» економіки як складової інноваційної діяльності. Європейський зелений курс передбачає масштабну підтримку інновацій у сфері енергоефективності, відновлюваної енергетики, декарбонізації промисловості та переходу до циркулярної економіки [23]. Для України, яка зазнала значних руйнувань енергетичної інфраструктури, інвестиції у «зелені» технології створюють можливість зменшити енергетичну залежність, підвищити енергетичну безпеку та модернізувати промислові об'єкти відповідно до стандартів ЄС [39].

Суттєвим стимулюючим фактором є гармонізація законодавства України із законодавством ЄС, що забезпечує передбачуваність, прозорість та узгодженість інноваційної політики [28]. Зокрема, важливими напрямами є: удосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, регулювання венчурного інвестування, стандартизація R&D, цифрові регламенти та

екологічні стандарти [4]. Такі зміни підвищують довіру інвесторів і зміцнюють позиції України на європейському ринку.

Ключовим аспектом є також розвиток міжнародного співробітництва. Спільні проекти з ЄС у сферах інновацій, цифровізації, енергетики та безпеки створюють мультиплікативний ефект, підвищують інвестиційну привабливість України та стимулюють обмін знаннями [7]. Укладання двосторонніх інвестиційних угод, участь у транскордонних ініціативах та інтеграція до європейських інноваційних альянсів сприяють залученню нових ресурсів та технологій [32].

Загалом ефективні механізми стимулювання інноваційно-інвестиційної сфери України повинні базуватися на комплексній системі фінансових, інституційних, податкових, освітніх, цифрових та міжнародних інструментів. Вони мають забезпечувати розвиток інноваційного середовища, підтримку стартапів, розвиток технологічних кластерів, удосконалення інфраструктури та поглиблення партнерства з Європейським Союзом [26]. Тільки поєднання цих механізмів дасть змогу забезпечити стійке економічне зростання, модернізацію економіки та ефективну інтеграцію України до європейського інноваційного простору [41].

3.3. Пропозиції щодо вдосконалення партнерства в умовах економічної невизначеності

Поглиблення інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Європейським Союзом в умовах економічної нестабільності та воєнного стану потребує комплексного та стратегічного підходу. Враховуючи проведений аналіз ризиків, можливостей і поточного стану інноваційної сфери, можна сформулювати

низку рекомендацій, спрямованих на зміцнення міжнародної кооперації, підвищення інвестиційної привабливості та модернізацію національної економіки [15].

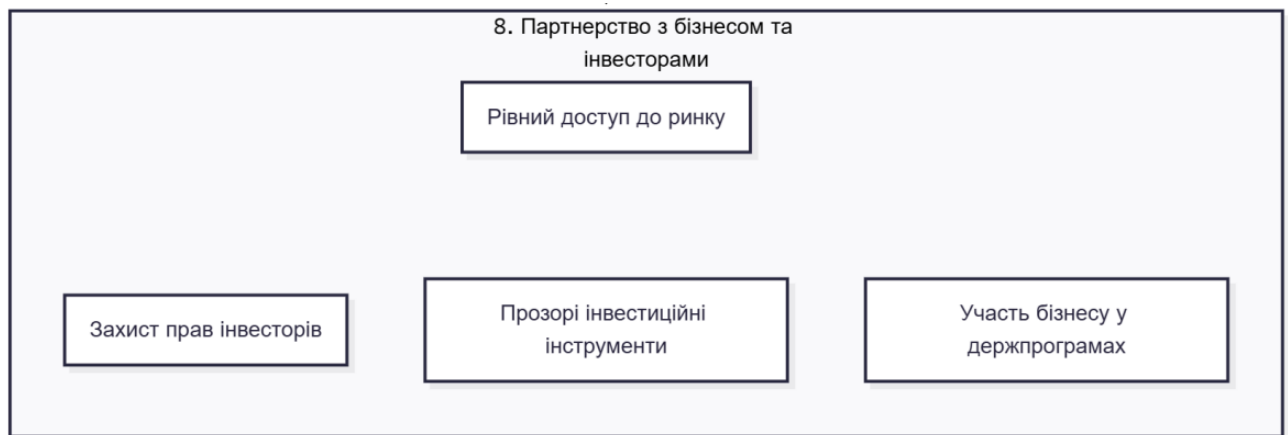

Рис. 3.3 – Ключові напрями партнерства держави з бізнесом та інвесторами в інноваційно-інвестиційній сфері

Першою рекомендованою групою заходів є посилення інституційної спроможності держави, що передбачає:

- завершення гармонізації законодавства у сфері інновацій і інвестицій зі стандартами ЄС;
- створення єдиного координаційного органу для управління інноваційною політикою;
- забезпечення стабільності регуляторного середовища;
- дерегуляцію і цифровізацію процедур, що регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність [8].

Удосконалення інституційної архітектури дозволить зменшити адміністративні бар'єри, підвищити прозорість та зміцнити довіру міжнародних інвесторів.

Другою групою рекомендацій є формування ефективної державної політики стимулювання інновацій, яка має включати:

- збільшення обсягів фінансування R&D;

- розвиток механізмів грантової підтримки інноваційних підприємств;
- впровадження податкових стимулів на інвестиції в технологічні розробки;
- підтримку стартапів та інноваційних кластерів;
- запровадження державних гарантій і страхування воєнних ризиків для іноземних інвесторів [23].

Такі заходи створять конкурентні умови для розвитку високотехнологічного бізнесу та залучення європейських партнерів.

Третя група рекомендацій стосується поглиблення міжнародної науково-технологічної кооперації, зокрема:

- розширення участі українських установ у програмах Horizon Europe, Digital Europe, COSME та EUREKA;
- створення спільних науково-дослідних центрів та інноваційних лабораторій з європейськими партнерами;
- розвиток спільних технологічних платформ з метою комерціалізації результатів досліджень;
- стимулювання академічної мобільності науковців та інженерів [18].

Міжнародна співпраця дозволить інтегрувати українську економіку до європейського інноваційного простору та забезпечити доступ до передових технологій.

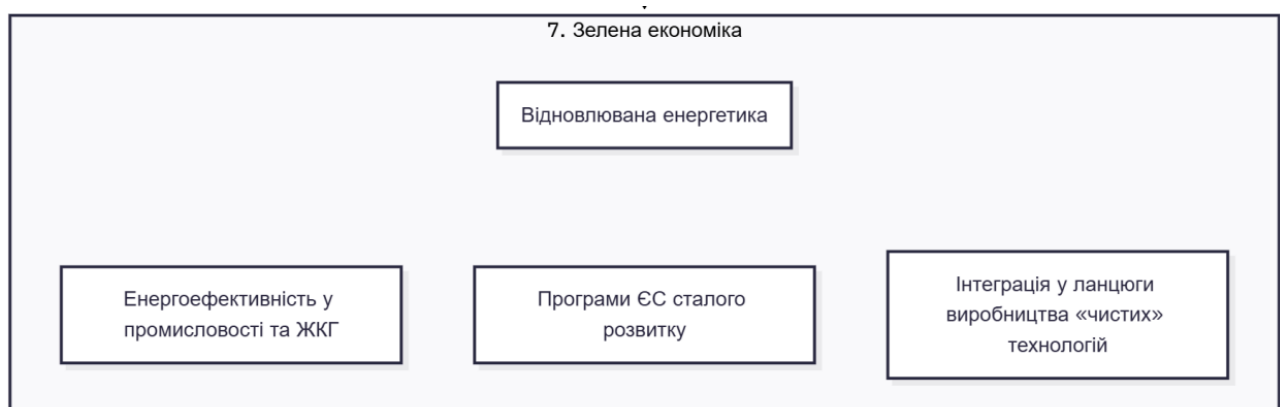

Рис. 3.4 – Основні напрями розвитку зеленої економіки України в контексті співпраці з ЄС

Четвертою групою рекомендацій є цифрова трансформація та модернізація інфраструктури, що передбачає:

- подальший розвиток цифрових державних сервісів (зокрема екосистеми «Дія»);
- удосконалення кібербезпеки та захищеності інформаційних систем;
- інвестиції у цифрову інфраструктуру, включно з хмарними платформами, широкосмуговим інтернетом та технологіями штучного інтелекту;
- модернізацію логістичної, транспортної та енергетичної інфраструктури на основі європейських стандартів [35].

Ці заходи підвищують ефективність державного управління і зміцнюють інноваційний потенціал економіки.

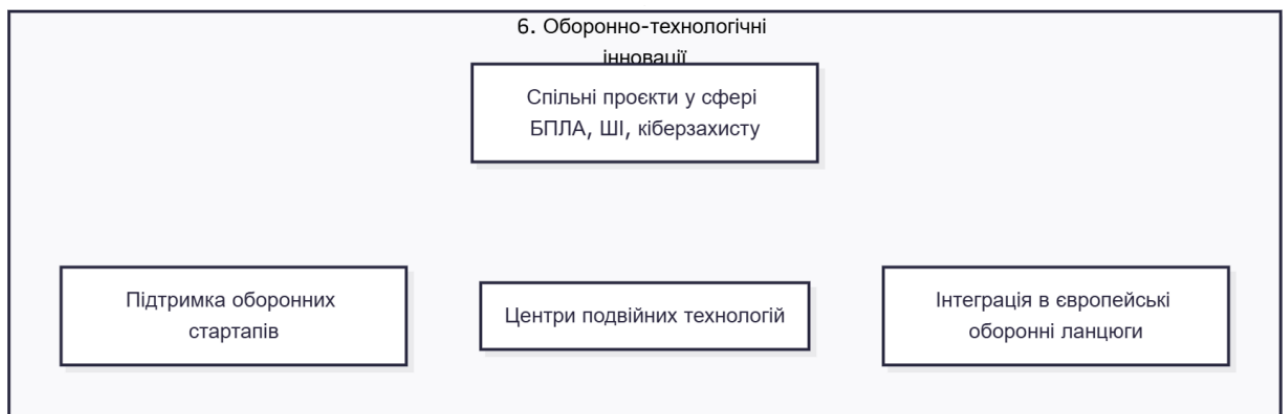

Рис. 3.5 – Ключові напрями розвитку оборонно-технологічних інновацій у співпраці України та ЄС

П'ята група рекомендацій зосереджена на розвитку людського капіталу, зокрема:

- підтримці STEM-освіти та цифрових компетентностей;
- стимулюванні наукової діяльності через гранти та міжнародні програми;
- створенні програм повернення та утримання висококваліфікованих фахівців;
- формуванні умов для професійного розвитку і підвищення кваліфікації працівників інноваційних секторів [31].

Зміцнення людського капіталу є ключовою передумовою стійкого інноваційного розвитку.

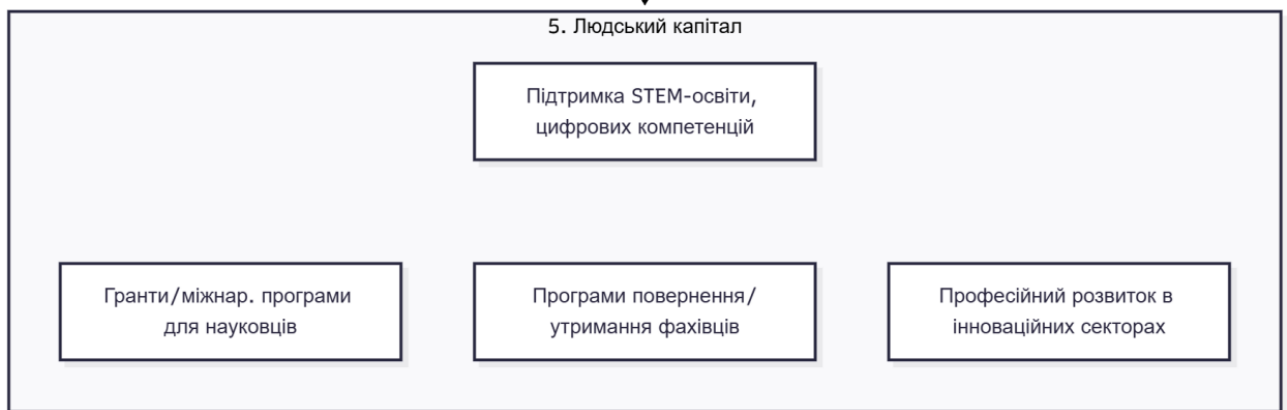

Рис. 3.6 – Основні напрями розвитку людського капіталу для інноваційно-інвестиційної співпраці України та ЄС

Особливої уваги потребують рекомендації щодо розвитку оборонно-технологічних інновацій, які включають:

- створення спільних українсько-європейських проєктів у сфері безпілотних систем, штучного інтелекту, кіберзахисту та військової електроніки;
- підтримку оборонних стартапів через спеціалізовані фонди;
- формування центрів подвійних технологій (dual-use technologies);
- інтеграцію українських компаній у європейські оборонно-промислові ланцюги [12].

Такий розвиток забезпечить ефективне поєднання економічних та безпекових інтересів.

Окремим напрямом є розвиток «зеленої» економіки, серед рекомендацій якого:

- підтримка проєктів з відновлюваної енергетики;
- підтримка енергоефективних рішень для промисловості та ЖКГ;
- участь у програмах ЄС зі сталого розвитку;
- інтеграція українських підприємств у європейські ланцюги виробництва «чистих» технологій [40].

Це сприятиме підвищенню енергетичної незалежності та відповідності стандартам ЄС.

Рис. 3.7 – Напрями цифрової трансформації та розвитку інфраструктури України у співпраці з ЄС

Нарешті, важливо підкреслити значення посилення ролі приватного сектору та міжнародних інвесторів у процесах інноваційного розвитку. Для цього необхідно:

- забезпечити рівні умови доступу до ринку;
- гарантувати захист прав інвесторів;
- створити інвестиційні інструменти з високим рівнем прозорості;

– полегшити умови для участі бізнесу у державних інноваційних програмах [7].

Таким чином, удосконалення співробітництва між Україною та ЄС вимагає реалізації комплексної системи рекомендацій, що охоплює інституційні, фінансові, науково-технологічні, інфраструктурні та соціальні напрями. Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню інноваційної спроможності України, зміцненню партнерства з Європейським Союзом та формуванню передумов для стійкого післявоєнного розвитку [41].

Поглиблення інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Європейським Союзом в умовах економічної нестабільності та воєнного стану потребує комплексного та стратегічного підходу. Враховуючи проведений аналіз ризиків, можливостей і поточного стану інноваційної сфери, можна сформувати низку рекомендацій, спрямованих на зміцнення міжнародної кооперації, підвищення інвестиційної привабливості та модернізацію національної економіки [15]. Важливо, щоб запропоновані заходи не мали фрагментарного характеру, а були логічно інтегровані у загальнодержавну стратегію післявоєнного відновлення та євроінтеграції.

Першою рекомендованою групою заходів є посилення інституційної спроможності держави, що передбачає:

- завершення гармонізації законодавства у сфері інновацій і інвестицій зі стандартами ЄС;
- створення єдиного координаційного органу для управління інноваційною політикою;
- забезпечення стабільності регуляторного середовища;
- дерегуляцію і цифровізацію процедур, що регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність [8].

Удосконалення інституційної архітектури дозволить зменшити адміністративні бар'єри, підвищити прозорість та зміцнити довіру міжнародних інвесторів. Доцільним є запровадження регулярного «інституційного аудиту» інноваційної політики за участі експертів ЄС, що дасть змогу оперативно

виявляти та усувати регуляторні прогалини. Важливо також забезпечити стабільність ключових нормативних актів, уникати частих змін правил гри, які підвищують рівень невизначеності для бізнесу та інвесторів [27].

Другою групою рекомендацій є формування ефективної державної політики стимулювання інновацій, яка має включати:

- збільшення обсягів фінансування R&D;
- розвиток механізмів грантової підтримки інноваційних підприємств;
- впровадження податкових стимулів на інвестиції в технологічні розробки;
- підтримку стартапів та інноваційних кластерів;
- запровадження державних гарантій і страхування воєнних ризиків для іноземних інвесторів [23].

Такі заходи створять конкурентні умови для розвитку високотехнологічного бізнесу та залучення європейських партнерів. Додатково доцільно розробити цільові програми для стратегічних секторів – оборонних технологій, цифрових сервісів, «зеленої» енергетики, медичних інновацій, логістики. Для кожного з цих напрямів можна сформуванати окремі пакети стимулів, у тому числі пільгове кредитування, часткову компенсацію інвестицій та підтримку експорту [30].

Третя група рекомендацій стосується поглиблення міжнародної науково-технологічної кооперації, зокрема:

- розширення участі українських установ у програмах Horizon Europe, Digital Europe, COSME та EUREKA;
- створення спільних науково-дослідних центрів та інноваційних лабораторій з європейськими партнерами;
- розвиток спільних технологічних платформ з метою комерціалізації результатів досліджень;
- стимулювання академічної мобільності науковців та інженерів [18].

Міжнародна співпраця дозволить інтегрувати українську економіку до європейського інноваційного простору та забезпечити доступ до передових технологій. Важливим є не лише залучення українських інституцій до

європейських конкурсів, але й формування стійких консорціумів, де українські партнери виступатимуть не периферійними виконавцями, а повноцінними співрозробниками. Для цього необхідно розвивати проєктний менеджмент в університетах, інституціях та технологічних компаніях, підвищувати компетентності у сфері підготовки грантових заявок [21].

Четвертою групою рекомендацій є цифрова трансформація та модернізація інфраструктури, що передбачає:

- подальший розвиток цифрових державних сервісів (зокрема екосистеми «Дія»);
- удосконалення кібербезпеки та захищеності інформаційних систем;
- інвестиції у цифрову інфраструктуру, включно з хмарними платформами, широкосмуговим інтернетом та технологіями штучного інтелекту;
- модернізацію логістичної, транспортної та енергетичної інфраструктури на основі європейських стандартів [35].

Ці заходи підвищать ефективність державного управління і зміцнять інноваційний потенціал економіки. Важливо забезпечити рівномірний розвиток цифрової інфраструктури в регіонах, у тому числі в прифронтових та деокупованих територіях. Це зменшить ризики «цифрової нерівності» та дозволить місцевому бізнесу долучатися до інноваційних і інвестиційних програм. Співпраця з ЄС у сфері цифрової безпеки та захисту критичної інфраструктури має стати одним із пріоритетів, оскільки кіберзагрози в умовах війни набувають системного характеру [33].

П'ята група рекомендацій зосереджена на розвитку людського капіталу, зокрема:

- підтримці STEM-освіти та цифрових компетентностей;
- стимулюванні наукової діяльності через гранти та міжнародні програми;
- створенні програм повернення та утримання висококваліфікованих фахівців;
- формуванні умов для професійного розвитку і підвищення кваліфікації працівників інноваційних секторів [31].

Зміцнення людського капіталу є ключовою передумовою стійкого інноваційного розвитку. Доцільно розробити спільні з ЄС освітньо-наукові траєкторії (joint degrees, подвійні дипломи, спільні PhD-програми), які дозволять українським студентам та дослідникам отримувати європейську освіту з подальшим працевлаштуванням в Україні. Окремим напрямом має стати підтримка молодих науковців та інноваторів через конкурси стартап-проектів, стипендіальні програми, інноваційні хаби при університетах [26].

Особливої уваги потребують рекомендації щодо розвитку оборонно-технологічних інновацій, які включають:

- створення спільних українсько-європейських проектів у сфері безпілотних систем, штучного інтелекту, кіберзахисту та військової електроніки;
- підтримку оборонних стартапів через спеціалізовані фонди;
- формування центрів подвійних технологій (dual-use technologies);
- інтеграцію українських компаній у європейські оборонно-промислові ланцюги [12].

Такий розвиток забезпечить ефективне поєднання економічних та безпекових інтересів. Український досвід бойового застосування інноваційних рішень може стати цінним елементом спільної європейської політики безпеки, тоді як ЄС здатен забезпечити масштабування виробництва та вихід на глобальні ринки. Важливо, щоб нормативно-правова база дозволяла оперативно тестувати і впроваджувати нові рішення, зберігаючи при цьому необхідні стандарти контролю та прозорості [24].

Окремим напрямом є розвиток «зеленої» економіки, серед рекомендацій якого:

- підтримка проектів з відновлюваної енергетики;
- підтримка енергоефективних рішень для промисловості та ЖКГ;
- участь у програмах ЄС зі сталого розвитку;
- інтеграція українських підприємств у європейські ланцюги виробництва «чистих» технологій [40].

Це сприятиме підвищенню енергетичної незалежності та відповідності стандартам ЄС. У контексті післявоєнної відбудови Україна має можливість

уникнути відтворення застарілих енергетичних моделей і відразу переходити до децентралізованих, низьковуглецевих рішень. Запровадження «зелених» облігацій, участь у системах торгівлі викидами, розвиток енергоефективних муніципальних проєктів можуть стати додатковими інструментами залучення інвестицій [23].

Нарешті, важливо підкреслити значення посилення ролі приватного сектору та міжнародних інвесторів у процесах інноваційного розвитку. Для цього необхідно:

- забезпечити рівні умови доступу до ринку;
- гарантувати захист прав інвесторів;
- створити інвестиційні інструменти з високим рівнем прозорості;
- полегшити умови для участі бізнесу у державних інноваційних програмах [7].

Доцільним є створення спільних інвестиційних платформ за участі українських та європейських фінансових інституцій, які б концентрували ресурси для підтримки перспективних проєктів. Публічно-приватне партнерство (PPP) може стати важливим механізмом реалізації великих інфраструктурних та інноваційних проєктів, де держава бере на себе частину ризиків, а приватний сектор – функції управління та впровадження інновацій [19]. Прозора система відбору проєктів, незалежна експертиза та публічна звітність є критично важливими умовами для підвищення довіри іноземних інвесторів.

Важливим елементом удосконалення партнерства є розвиток регіонального виміру співпраці. Інноваційно-інвестиційні програми мають реалізовуватися не лише на національному рівні, а й через регіональні стратегії смарт-спеціалізації, які дозволяють врахувати унікальні сильні сторони окремих областей України [28]. Спільні з ЄС регіональні проєкти – індустріальні парки, інноваційні кластери, логістичні хаби – можуть стати драйверами локального розвитку, зменшуючи внутрішньорегіональні диспропорції.

Таким чином, удосконалення співробітництва між Україною та ЄС вимагає реалізації комплексної системи рекомендацій, що охоплює інституційні, фінансові, науково-технологічні, інфраструктурні та соціальні напрями.

Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню інноваційної спроможності України, зміцненню партнерства з Європейським Союзом та формуванню передумов для стійкого післявоєнного розвитку [41]. Збалансоване поєднання підтримки з боку ЄС та внутрішніх реформ дасть змогу не лише відновити економіку після війни, але й перевести її на якісно новий рівень інноваційно-інвестиційного зростання.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дипломної роботи було визначено стратегічні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Європейським Союзом у контексті воєнного стану та економічної нестабільності. Проаналізовані стратегії подолання викликів засвідчують, що ефективна модернізація національної економіки можлива лише за умови поєднання комплексних реформ, активізації міжнародного партнерства та цілеспрямованої державної підтримки інноваційного сектору [14].

Було встановлено, що ключовими напрямами стратегічного розвитку є посилення інституційної стійкості, цифрова трансформація, розвиток оборонно-технологічних інновацій, модернізація інфраструктури та інтеграція України в європейські високотехнологічні ланцюги. Усі ці напрями вимагають системного підходу, який включає як антикризові заходи, так і довгострокові реформи, спрямовані на формування інноваційної економіки [23].

Аналіз ефективних механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційної сфери показав, що застосування фінансових, податкових, інституційних,

цифрових, освітніх та міжнародних інструментів є необхідною умовою для підвищення інноваційної активності, розвитку стартап-екосистеми та залучення інвестицій у високотехнологічні галузі. Особливу роль відіграє доступ до програм і фондів ЄС, що забезпечують Україну ресурсами для технологічного оновлення та інтеграції в європейський інноваційний простір [30].

Рекомендації, сформовані у підпункті 3.3, акцентують на необхідності гармонізації законодавства, підтримки людського капіталу, розвитку «зеленої» економіки, зміцнення оборонних технологій і розширення науково-технологічної кооперації з ЄС. Реалізація цих рекомендацій дозволить забезпечити стійке післявоєнне відновлення, підвищити конкурентоспроможність української економіки та зміцнити позиції країни у міжнародному інноваційному просторі [41].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що наявні виклики створюють не лише загрози, але й унікальні можливості для модернізації економіки України. Співпраця з ЄС є ключовим чинником реалізації цих можливостей, а інноваційно-інвестиційна діяльність виступає стратегічним інструментом забезпечення економічної стійкості, відбудови та довгострокового розвитку.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота була присвячена комплексному дослідженню інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Європейським Союзом в умовах війни та економічної нестабільності. Проведений аналіз дав можливість сформулювати системне уявлення про теоретичні, економічні, інституційні та практичні аспекти зазначеної взаємодії, а також визначити ключові напрями розвитку цього партнерства у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

У першому розділі було здійснено теоретико-методологічний аналіз співпраці України та ЄС у сфері інновацій та інвестицій. Досліджено фундаментальні концепції інноваційного розвитку — національні інноваційні системи, моделі відкритих інновацій, інноваційні екосистеми, міжнародну кооперацію та фінансові механізми підтримки інноваційних процесів. Установлено, що співробітництво України з ЄС ґрунтується на стратегічних документах, програмах (Horizon Europe, Digital Europe, InvestEU) та євроінтеграційних політичних зобов'язаннях, які формують основу для структурної модернізації економіки. В умовах війни інноваційно-інвестиційна співпраця набуває додаткового значення як інструмент зміцнення економічної та національної безпеки.

Другий розділ був присвячений аналізу сучасного стану інноваційної та інвестиційної діяльності України з урахуванням воєнних викликів. У дослідженні зіставлено показники інноваційного розвитку України та країн ЄС, що дозволило виявити значний розрив у рівні інвестицій у R&D, у розвитку інноваційної інфраструктури та у масштабах високотехнологічного виробництва. Водночас було визначено, що Україна володіє суттєвим людським капіталом, розвиненою ІТ-галуззю та потенціалом інтеграції у європейські інноваційні мережі.

Статистичні показники підтвердили, що економічна взаємодія України та ЄС, попри суттєві ризики воєнного періоду, зберігає стабільність та має тенденції до відновлення. Після первинного падіння інвестицій спостерігається їх часткове відновлення завдяки макрофінансовій підтримці ЄС, участі України в програмах інновацій та цифрової трансформації, а також зростанню ролі оборонних і високотехнологічних секторів. Аналіз ризиків і можливостей засвідчив, що війна, з одного боку, створює загрози безпеці, інституційній стабільності та інвестиційному клімату, а з іншого — стимулює структурну модернізацію, цифровізацію та підвищення адаптивності економіки.

У третьому розділі було визначено стратегічні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного співробітництва. Запропоновано механізми подолання викликів, серед яких — створення стійкої інноваційної системи, модернізація інфраструктури, розвиток оборонних технологій, цифрова трансформація, підтримка стартап-екосистеми та вдосконалення регуляторного середовища. Сформульовано комплекс рекомендацій щодо поглиблення співробітництва з ЄС: зміцнення інституційної спроможності, стимулювання R&D, розширення участі у програмах ЄС, розвиток людського капіталу, підтримка «зеленої» економіки та інтеграція у європейські технологічні ланцюги.

Узагальнюючи результати роботи, можна зробити висновок, що інноваційно-інвестиційна співпраця між Україною та Європейським Союзом є ключовим чинником забезпечення економічної стійкості, модернізації економіки та її інтеграції у глобальні інноваційні процеси. В умовах війни така співпраця набуває подвійної ролі — не лише економічної, але й безпекової, оскільки сприяє зміцненню критичних секторів, розвитку оборонних технологій та підвищенню національної спроможності до відновлення.

Перспективи розширення партнерства базуються на реалізації комплексних інституційних реформ, розвитку інноваційної інфраструктури,

гармонізації законодавства та максимальному використанні можливостей, які відкривають програми Європейського Союзу. Україна має всі передумови для того, щоб перетворити сучасні виклики на поштовх до глибокої модернізації, підсилення конкурентоспроможності та побудови економіки, орієнтованої на інновації та сталий розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Інноваційний розвиток України в контексті євроінтеграції / В. П. Андрущенко // Економіка України. – 2020. – № 4. – С. 15–27.
2. Барановська І. В. Інвестиційні стратегії модернізації національної економіки в умовах глобальної нестабільності / І. В. Барановська // Фінанси України. – 2021. – № 7. – С. 33–47.
3. Безчасний О. С. Інноваційна політика держави в умовах воєнних викликів / О. С. Безчасний // Вісник економічної науки України. – 2023. – № 2. – С. 41–52.
4. Біла С. О. Європейський досвід підтримки інновацій та можливості його адаптації в Україні / С. О. Біла // Регіональна економіка. – 2019. – № 3. – С. 58–69.
5. Герасимчук З. В. Інноваційно-інвестиційні пріоритети повоєнного відновлення України / З. В. Герасимчук, Л. М. Поліщук // Економічний простір. – 2023. – № 10. – С. 5–18.
6. Гнатюк О. Є. Інвестиційний клімат України в умовах воєнного стану: виклики та перспективи / О. Є. Гнатюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2022. – № 8. – С. 12–20.
7. Даниленко А. І. Інноваційна активність підприємств України: тенденції та бар'єри розвитку / А. І. Даниленко // Проблеми економіки. – 2020. – № 1. – С. 73–82.
8. Демчук Н. І. Інтеграція України до інноваційного простору ЄС: інституційні аспекти / Н. І. Демчук // Журнал європейської економіки. – 2021. – Т. 20. – № 2. – С. 101–115.

9. Жаліло Я. А. Економічна стійкість України в умовах війни: інноваційний вимір / Я. А. Жаліло, О. М. Шевчук // Економіка та держава. – 2023. – № 5. – С. 3–14.
10. Загородній А. Г. Інноваційні механізми відновлення інфраструктури в повоєнний період / А. Г. Загородній // Фінанси, облік і аудит. – 2022. – № 3. – С. 21–30.
11. Іванова К. О. Європейські інструменти підтримки інноваційного підприємництва: можливості для України / К. О. Іванова // Підприємництво та інновації. – 2021. – № 2. – С. 45–54.
12. Козак Ю. Г. Міжнародні інвестиції: сучасні тенденції та виклики для України : монографія / Ю. Г. Козак. – Київ: КНЕУ, 2019. – 312 с.
13. Кравченко С. П. Євроінтеграційний вектор інноваційної політики України / С. П. Кравченко // Стратегія розвитку України. – 2020. – № 1. – С. 29–39.
14. Куц С. О. Воєнна економіка та інноваційні пріоритети відбудови України / С. О. Куц // Економіка і прогнозування. – 2023. – № 2. – С. 7–19.
15. Левченко Л. М. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України та ЄС: правові засади / Л. М. Левченко // Право України. – 2022. – № 9. – С. 60–72.
16. Мазур І. І. Фінансові інструменти підтримки інновацій в умовах ризику / І. І. Мазур // Фінансово-кредитна діяльність. – 2021. – Т. 5. – № 38. – С. 88–97.
17. Мельник А. Ф. Інноваційний розвиток регіонів України: європейський вимір : монографія / А. Ф. Мельник, О. В. Мартинюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2020. – 286 с.
18. Нікітін І. В. Інвестиційна привабливість України в умовах воєнної агресії / І. В. Нікітін // Фінанси, облік і аудит. – 2022. – № 4. – С. 52–63.

19. Олійник Я. Б. Цифровізація економіки як чинник інноваційно-інвестиційної співпраці з ЄС / Я. Б. Олійник // Бізнес Інформ. – 2021. – № 11. – С. 94–103.

20. Панченко В. Г. Механізми державного стимулювання інноваційної діяльності в Україні / В. Г. Панченко, Н. М. Куліш // Держава та регіони. Серія: Економіка. – 2020. – № 6. – С. 38–47.

21. Петренко О. О. Інноваційна співпраця України з ЄС у контексті повоєнної відбудови / О. О. Петренко // Європейський вектор економічного розвитку. – 2023. – № 1. – С. 5–16.

22. Романенко Ю. О. Інноваційна модернізація промисловості України: виклики війни / Ю. О. Романенко // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2023. – № 1. – С. 112–124.

23. Руденко М. В. Роль інтелектуального капіталу в інноваційно-інвестиційній діяльності / М. В. Руденко // Інтелект XXI. – 2020. – № 3. – С. 19–27.

24. Савчук Л. М. Інструменти ЄС для підтримки відновлення України: інноваційний аспект / Л. М. Савчук // Світ фінансів. – 2022. – № 4. – С. 40–51.

25. Тарасюк Г. М. Воєнний стан і трансформація інноваційної політики України / Г. М. Тарасюк // Економіка і регіон. – 2022. – № 5. – С. 23–34.

26. Устименко В. М. Правові засади інноваційно-інвестиційної діяльності в умовах воєнного стану / В. М. Устименко // Підприємництво, господарство і право. – 2023. – № 3. – С. 9–17.

27. Федоренко Н. П. Інноваційні кластери як інструмент європейської інтеграції України / Н. П. Федоренко // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2021. – № 6. – С. 55–64.

28. Харчук О. Л. ЄС–Україна: інвестиційне співробітництво в умовах безпекових загроз / О. Л. Харчук // Міжнародна економічна політика. – 2022. – № 2. – С. 70–82.

29. Цимбал Л. І. Повоєнна відбудова України: інноваційно-інвестиційні пріоритети / Л. І. Цимбал [Електронний ресурс] // Аналітичні записки НІСД. – 2023. – № 1. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/cymbal2023.pdf> (дата звернення 21.11.2025).
30. Шевченко І. М. Інноваційна політика ЄС та її імплементація в Україні / І. М. Шевченко [Електронний ресурс]. – Київ: Університет економіки, 2021. – Режим доступу: http://www.econ-univer.edu.ua/shevchenko_innovation.pdf (дата звернення 21.11.2025).
31. Aghion P. Endogenous Growth Theory and the Role of Innovation / P. Aghion, P. Howitt // *Journal of Economic Perspectives*. – 2009. – vol. 23. – N 1. – P. 3–22.
32. Audretsch D. B. Innovation, growth and adaptation: The resilience of entrepreneurial ecosystems / D. B. Audretsch, M. Belitski // *Technological Forecasting and Social Change*. – 2021. – vol. 163. – N 2. – P. 1–12.
33. Barro R. J. Economic Growth in a Cross Section of Countries / R. J. Barro // *Quarterly Journal of Economics*. – 1991. – vol. 106. – N 2. – P. 407–443.
34. Beck T. Finance and Sources of Growth / T. Beck, R. Levine // *Journal of Financial Economics*. – 2004. – vol. 74. – N 3. – P. 423–450.
35. Dunning J. H. *Multinational Enterprises and the Global Economy* / J. H. Dunning. – 2nd ed. – Cheltenham: Edward Elgar, 2008. – 680 p.
36. European Commission. *European Innovation Scoreboard 2023* / European Commission [Electronic resource]. – Brussels, 2023, access mode: <https://ec.europa.eu/european-innovation-scoreboard> – Title from the screen. – 15.11.2025.
37. Freeman C. *The Economics of Industrial Innovation* / C. Freeman, L. Soete. – 3rd ed. – London: Pinter, 1997. – 470 p.

38. Furman J. L. The determinants of national innovative capacity / J. L. Furman, M. E. Porter, S. Stern // *Research Policy*. – 2002. – vol. 31. – N 6. – P. 899–933.
39. Guerrero M. The role of entrepreneurial universities in regional innovation ecosystems / M. Guerrero, D. Urbano // *European Planning Studies*. – 2019. – vol. 27. – N 9. – P. 1813–1835.
40. Hall B. H. Measuring the Returns to R&D / B. H. Hall, J. Mairesse // *Handbook of the Economics of Innovation*. – 2010. – vol. 2. – P. 1033–1082.
41. Lundvall B.-Å. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning / B.-Å. Lundvall. – London: Pinter, 1992. – 340 p.
42. Nelson R. R. National Innovation Systems: A Comparative Analysis / R. R. Nelson (ed.). – New York: Oxford University Press, 1993. – 560 p.
43. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance / D. C. North. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 159 p.
44. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations / M. E. Porter. – New York: Free Press, 1990. – 855 p.
45. Rodrik D. One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth / D. Rodrik. – Princeton: Princeton University Press, 2007. – 280 p.
46. Romer P. M. Endogenous technological change / P. M. Romer // *Journal of Political Economy*. – 1990. – vol. 98. – N 5. – P. S71–S102.
47. Schumpeter J. A. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process / J. A. Schumpeter. – New York: McGraw–Hill, 1939. – 1095 p.
48. Stiglitz J. E. Creating a Learning Society: A New Approach to Growth, Development, and Social Progress / J. E. Stiglitz, B. C. Greenwald. – New York: Columbia University Press, 2014. – 680 p.

49. World Bank. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies / World Bank [Electronic resource]. – Washington, 2023, access mode: <https://www.worldbank.org/wdr2023> – Title from the screen. – 10.11.2025.